

Een brug slaan tussen culturen

**Een onderzoek naar het verband tussen interculturele competenties en het succes van
probleem-oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal**

Léon Sloothak

3865037

Scriptie Communicatie & Informatiewetenschappen

Universiteit Utrecht

27 maart 2015

Eerste begeleider: M.A. G.J. Bles

Tweede begeleider: Dr. H. den Ouden

3 mei 2015

Samenvatting

Receptieve meertaligheid, oftewel luistertaal, is een communicatiemodus waarbij beide gesprekspartners in hun eigen moedertaal blijven spreken, maar elkaar toch kunnen verstaan (Beerkens, 2012). Luistertaal is een vorm van interculturele communicatie (Chen & Starosta, 2005). Hierbij vindt contact plaats tussen sprekers met verschillende culturele achtergronden. Dit kan zorgen voor moeilijkheden bij de communicatie. Capaciteiten van een spreker om deze moeilijkheden te overwinnen, worden interculturele competenties genoemd (Ting-Toomey & Korzenny, 1991).

In dit onderzoek wordt het verband tussen interculturele competenties en het succes van probleem-oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal onderzocht. De competenties die gebruikt worden in dit onderzoek zijn linguïstische accommodatie, bewustzijn en openheid/bereidheid. Linguïstische accommodatie is het vermogen van de spreker om zich aan te passen aan de andere taal en zijn eigen taal aan te passen aan de andere spreker. De competentie bewustzijn betreft het vermogen van de spreker om zich bewust te zijn van de culturele invloeden die bewust of onbewust invloed uitoefenen op het succes van interculturele communicatie. Met openheid/bereid wordt de mate bedoeld waarin de spreker bereid is zich open te stellen voor een andere cultuur (Ting-Toomey, 1999; Chen & Starosta, 2005 en Gudykunst, 2005).

Om het verband tussen interculturele competenties en het succes van probleem-oplossende conversaties bij interculturele communicatie te meten is een experiment opgezet waarbij Nederlandse proefpersonen twintig puzzels moesten oplossen. Ook het verband tussen taalvaardigheid en succes in probleem-oplossende conversaties werd hiermee gemeten. De aanwijzingen die nodig waren om de puzzel op te lossen werden voorgelezen door een Duitssprekende actrice. Vervolgens werden de puzzels beoordeeld op vier verschillende punten, op basis waarvan een successcore berekend werd. Deze successcore staat gelijk aan succes in probleem-oplossende conversaties in luistertaal. De competenties van de proefpersonen werden gemeten aan de hand een vragenlijst. De taalvaardigheid werd gemeten aan de hand van een c-test.

De statistische analyse liet zien dat er geen verband was tussen de interculturele competenties en het succes van probleem-oplossende conversatie in luistertaal. Hieruit volgt dat de hypothese dat er een positieve samenhang was verworpen kon worden. Daarnaast is in dit onderzoek gekeken naar de invloed die het niveau van een spreker in de andere taal (L2) heeft op het succes in probleem oplossende conversaties. Ook hier bleek na een statistische analyse geen verband te zijn. L2-niveau heeft geen samenhang met succes in probleem-oplossende conversaties.

Inhoudsopgave

Titel...Blz.

1. Inleiding	4
2. Theoretisch Kader	5
2.1. Receptieve meertaligheid.....	5
2.2. De interactieve alignment theorie.....	5
2.3. Interculturele communicatie.....	7
2.4. Interculturele competenties.....	7
2.4.1. Vaardigheden.....	9
2.4.2. Motivatie.....	10
2.4.3. Kennis.....	11
2.5 Taalniveau.....	13
2.6 De vraagstelling.....	13
3. Methode	17
3.1. Proefpersonen.....	17
3.2. Materiaal.....	17
3.2.1. Puzzels.....	17
3.2.2. C-test.....	18
3.3.3. Vragenlijst.....	18
3.3.4. Scripts.....	19
3.3. Procedure.....	19
3.4. Analyse.....	21
3.5. Berekeningen met SPSS.....	22
3.5.1. Verdeling scores.....	22
3.5.2. Samenstelling clusters.....	22
4. Resultaten	24
4.1. Gemiddelde scores.....	24
4.2. Resultaten per competentie.....	25
4.2.1. Linguïstische accommodatie.....	25
4.2.2. Bewustzijn.....	25
4.2.3. Openheid/bereidheid.....	25
4.3. Taalvaardigheid.....	26
5. Discussie	27
6. Conclusie	29
Literatuur.....	32
Bijlages.....	34
Bijlage A: C-test + antwoorden.....	34
Bijlage B: Code instructies + voorbeeld A C DU.....	36
Bijlage C: Puzzel proefpersoon + antwoord.....	40
Bijlage D: Vragenlijst.....	41
Bijlage E: Hiat transcriptconventies.....	49

1. Inleiding

Wanneer Duitse studenten besluiten om in Nederland te studeren kunnen ze hier Nederlands of Engels spreken, maar zij kunnen ook gebruik maken van luistertaal. Luistertaal doet zich voor wanneer twee sprekers in een verschillende taal met elkaar communiceren, maar elkaar toch kunnen verstaan (Beerkens, 2012). Luistertaal is een vorm van interculturele communicatie. Interculturele communicatie is een vorm van communicatie die plaatsvindt tussen mensen met verschillende culturele achtergronden (Chen & Starosta, 2005). Deze vorm van communiceren kan leiden tot problemen omdat alle gespreksdeelnemers invloeden uit de eigen cultuur meenemen.

Interculturele competenties zijn de capaciteiten van een spreker om de uitdagingen van interculturele communicatie te overwinnen (Ting-Toomey & Korezenny, 1991). Deze competenties zijn onder andere het linguïstisch accommoderen aan de andere spreker, het openstaan voor andere culturen en het bewust zijn van culturele verschillen.

In dit onderzoek wordt gekeken naar het verband tussen interculturele competenties en het succes van Nederlands-Duitse luistertaal in probleem-oplossende conversaties. De probleem-oplossende conversaties in dit onderzoek zijn luistertaal gesprekken waarin Nederlandstalige proefpersonen aan de hand van aanwijzingen van een Duitse actrice een puzzel oplossen. Naast de invloed van interculturele competenties wordt in dit onderzoek gekeken naar het verband tussen het taalbeheersingsniveau van Duits van de Nederlandstalige proefpersonen en het succes in probleem oplossende conversaties.

In hoofdstuk 2 worden eerst de gebruikte begrippen uitgelegd. Luistertaal, interculturele communicatie en de interculturele competenties komen hierbij aan bod. Ook zal worden uitgelegd hoe begrip in luistertaal ontstaat aan de hand van ‘De interactieve alignment theorie’ van Pickering & Garrod (2004). Daarnaast wordt de invloed van taalniveau op succes in luistertaal behandeld. De hoofdvraag en de deelvragen van dit onderzoek vloeien vervolgens voort uit dit theoretisch raamwerk. In hoofdstuk 3 wordt de bij dit onderzoek gehanteerde methode beschreven. Daarna worden in hoofdstuk 4 de resultaten gepresenteerd en verklaard. In hoofdstuk 5 worden de resultaten geïnterpreteerd en bediscussieerd. In hoofdstuk 6 wordt op basis van de resultaten een antwoord op de hoofdvraag van dit onderzoek geformuleerd. Daarnaast wordt in hoofdstuk 6 kritisch gereflecteerd op het uitgevoerde onderzoek en worden suggesties voor een vervolgonderzoek gegeven.

2. Theoretisch kader

2.1 Receptieve meertaligheid

Receptieve meertaligheid, oftewel luistertaal, is een vorm van communiceren waarbij gespreksdeelnemers allebei een andere taal spreken en elkaar toch kunnen verstaan door hun passieve kennis van de vreemde taal (Rehbein, ten Thije & Verschik, 2012). Rehbein, ten Thije en Verschik (2012) definiëren luistertaal als 'het geheel aan talige, mentale, interactionele alsook interculturele competenties die creatief kunnen worden ingezet (p. 2).' Luistertaal kan een alternatief zijn voor een lingua franca, een taal die als gemeenschappelijk communicatiemiddel wordt gebruikt tussen mensen met een verschillende moedertaal (Guido, 2013). Uit onderzoek van onder anderen Beerkens (2010) en Bahtina (2013) blijkt dat luistertaal een succesvolle manier van communiceren is.

Eén van de gebieden waar receptieve meertaligheid voorkomt is het Nederlands-Duitse grensgebied (Rehbein, ten Thije & Verschik, 2012). Uit een survey die Beerkens (2010) afgenomen heeft onder 252 respondenten, blijkt dat 27,4 procent van de respondenten uit het Nederlands-Duitse grensgebied gebruik maakt van luistertaal. Volgens Beerkens (2010) heeft dit de volgende redenen: als eerste zijn het Duits en het Nederlands gerelateerd, hetgeen het makkelijk maakt om gesprekken te houden door middel van luistertaal. Ten tweede vinden in het grensgebied grensoverschrijdende activiteiten plaats, zoals kerkbijeenkomsten en vergaderingen van overheden (Beerkens, 2010), waarbij zowel Nederlanders als Duitser aanwezig zijn.

2.2 De interactieve alignment theorie

Centraal in dit onderzoek staat het succes van probleemoplossende conversaties in luistertaal. We spreken van succes in luistertaal wanneer begrip ontstaat tussen de gespreksdeelnemers. Pickering & Garrod (2004) hebben een theorie opgesteld, genaamd 'de interactieve alignment theorie', waarmee ze succesvol communiceren trachten te verklaren. Pickering & Garrod (2004) stellen dat 'alignment' de basis is van succesvol communiceren in een dialoog. Gespreksdeelnemers moeten hun 'situatie modellen' op één lijn krijgen door het ontwikkelen van overeenkomstige representaties. In dit onderzoek zal gesproken worden over 'alignment,' omdat Nederlandse vertalingen niet precies dezelfde betekenis hebben.

Een situatie model is een multi-dimensionale representatie van de situatie tijdens de discussie (Zwaan & Radvansky, 1998). Zwaan & Radvansky (1998) stellen dat het situatie

model bestaat uit ruimte, tijd, oorzakelijk verband, intentionaliteit, en verwijzingen naar de deelnemers in conversaties. Dit model probeert te verbeelden wat een spreker denkt terwijl hij binnen een bepaalde context handelt. Een voorbeeld van alignment is dat gespreksdeelnemers woorden produceren die ze net in dezelfde conversatie gehoord hebben, om te bevestigen dat ambigue woorden de betekenis hebben die gespreksdeelnemers net gegeven hebben aan die desbetreffende woorden (Garrod & Anderson, 1987). Branigan et al. (2000) hebben uitgevonden dat gespreksdeelnemers elkaars zinsstructuren overnemen. Hartsuiker, Pickering & Veltkamp (2004) hebben uitgevonden dat meertalige sprekers aan alignment doen. Engelstalige sprekers in het onderzoek van Hartsuiker, Pickering & Veltkamp (2004) gebruikten vaker passieve zinsconstructies wanneer een Spaanse medespreker dit ook deed. Alignment vindt dus niet alleen plaats bij sprekers met dezelfde moedertaal, maar ook bij sprekers met een verschillende moedertaal zoals bij luistertaal. Uit onderzoek van Costa, Pickering & Sorace (2008) blijkt dat wanneer een spreker zijn eigen taal (vanaf nu L1) spreekt tegen een spreker met een andere moedertaal (vanaf nu L2) ze constant bezig zijn met het interactief creëren van linguïstische alignment, dit kan door bijvoorbeeld het gebruik van cognaten en het maken van gelijke syntactisch structuren.

Pickering & Garrod (2004) stellen dat wanneer alignment plaatsvindt op syntactisch of lexicaal niveau, dit leidt tot alignment van het gehele situatie model. De interactieve alignment theorie bestaat uit drie verschillende onderdelen: 1. Automatische alignment op alle levels van linguïstische representatie, 2. Het systeem die fouten in alignment repareert, 3: Alignment via expliciete andere modellen.

Alignment vindt niet alleen plaats op syntactisch en lexicaal niveau, maar ook op het niveau van informatie. Informatie alignment is het proces waarbij gespreksdeelnemers toewerken naar een staat van gedeelde informatie. Deze gedeelde informatie kan situationele kennis zijn, maar ook generale kennis. Situationele kennis is de kennis die van belang is tijdens de conversatie, en kan invloed uitoefenen op het situatie model (Pickering & Garrod, 2004). Generale kennis is anders dan situationele kennis. Generale kennis is niet gerelateerd aan het situatie model, omdat het irrelevant is voor het onderwerp dat bediscussieerd wordt. Sommige onderdelen zijn echter nauw gelinkt aan een onderwerp dat onderdeel uitmaakt van het situatie model. Generale kennis kan invloed hebben op situationele kennis, die vervolgens weer invloed kan uitoefenen op het situatie model (Pickering & Garrod, 2004). Alignment vindt dus plaats op syntactisch, semantisch, lexicaal, fonologisch en pragmatisch niveau.

2.3. Interculturele communicatie

Luistertaal, zoals beschreven in paragraaf 2.1, is een vorm van interculturele communicatie. Interculturele communicatie is een vorm van communicatie die plaats vindt tussen mensen met verschillende culturele achtergronden (Chen & Starosta, 2005). Dit kunnen mensen zijn met een verschillende moedertaal, zoals Nederlanders en Duitsers die met elkaar in gesprek komen, maar ook sprekers met een verschillende culturele achtergrond uit hetzelfde land zoals Friezen en Limburgers die met elkaar in contact komen maar wel dezelfde taal delen (Chen & Starosta, 2005).

Gudykunst & Kim (1992) beschrijven interculturele communicatie als ‘a transactional, symbolic process involving the attribution of meaning between people from different cultures’ (p. 17). Communicatiedeelnemers gebruiken verschillende interpretatieschema’s voor het waarnemen en interpreteren van fenomenen, ontstaan door een bepaalde culturele achtergrond (Shadid, 1998). Koole & Ten Thije (1994) beschrijven interculturele communicatie als een collectieve standaardoplossing voor collectieve problemen. Oplossingen voor problemen kunnen als onderdeel van een cultuur gezien worden, wanneer een cultuur te maken heeft met terugkerende problemen

Volgens Ten Thije & Deen (2009) is sprake van succesvol communiceren bij interculturele communicatie, oftewel intercultureel begrip, wanneer verschillende talige conventies met elkaar in contact komen en harmoniëren. Wanneer geen sprake is van succesvolle communicatie, kan gekeken worden naar verschillende talige of culturele conventies om communicatieproblemen te verklaren. Succes in interculturele communicatie vindt plaats wanneer cultuurverschillen overbrugt worden. Deze cultuurverschillen kunnen overbrugt worden door middel van interculturele competenties. Succesvol intercultureel communiceren houdt in dat er wederzijds begrip ontstaat tussen sprekers. Dit kan echter verhinderd worden door culturele verschillen. Om deze culturele verschillen te overbruggen bestaan interculturele competenties, beschreven in paragraaf 2.4.

2.4. Interculturele competenties

Mensen moeten bij interculturele ontmoetingen de moeilijkheden van uiteenlopende en niet-familiaire culturele gebruiken en identiteiten overbruggen wanneer zij succesvolle interculturele communicatie tot stand willen brengen. Interculturele competenties zijn de capaciteiten van een spreker om de uitdagingen van interculturele communicatie te overwinnen (Ting-Toomey & Korzenny, 1991). Deze uitdagingen zijn culturele verschillen, de houding die een spreker

binnen een culturele groep heeft en de stress die deze verschillen en houding opleveren. Interculturele competenties worden niet gezien als competenties voor succesvolle communicatie op zichzelf, maar als het cognitieve, affectieve en operationele aanpassingsvermogen aan de interne systemen van interculturele communicatie (Ting-Toomey & Korzenny, 1991).

Interculturele competenties worden vaak onderzocht met het impliciete of expliciete doel om face-to-face conversaties tussen culturele vreemdelingen te verbeteren (Ting-Toomey & Korzenny, 1991). Het doel van het meeste onderzoek naar interculturele competenties is het vinden van voorspellende factoren voor effectieve interculturele communicatie. Wetenschappers uit verschillende vakgebieden hebben onderzoek gedaan naar interculturele competenties, maar deze onderzoeken hebben niet geleid tot overeenstemming over de definities van deze competenties. Onderzoekers gebruiken verschillende termen voor dezelfde competentie, of gebruiken dezelfde termen voor andere competenties (Ting-Toomey & Korzenny, 1991).

Volgens Ting-Toomey & Korzenny (1991) is het foutief om te denken dat met interculturele competenties het succes van interculturele communicatie is te voorspellen. Interculturele competenties kunnen bijdragen aan succesvolle interculturele communicatie, maar dit betekent niet dat deze succesvolle uitkomst ook daadwerkelijk geproduceerd wordt. Interculturele competenties moeten gezien worden als capaciteiten die communicatie faciliteren, maar hier niet voor garant staan. Ting-Toomey & Korzenny (1991) beschrijven interculturele competenties als een goede chauffeur die niet honderd procent garant kan staan dat een auto om welke reden dan ook niet crasht.

Omdat auteurs geen volledig overeenkomstig beeld hebben van de verschillende interculturele competenties worden in dit onderzoek drie verschillende interculturele competenties samengesteld, op basis van eerdere onderzoeken naar competenties in interculturele communicatie door Chen & Staroska (2005), Gudykunst & Kim (1992) en Ting-Toomey (1999). De literatuur van deze schrijvers is gebruikt omdat het vakgebied waarbij deze competenties zijn samengesteld hetzelfde vakgebied betreft als dit onderzoek, namelijk communicatiewetenschappen. De competenties die het meest beschreven worden in de communicatiewetenschappen zijn 'vaardigheden,' 'kennis' en 'motivatie.' Deze competenties betreffen taalkundig aanpassingsvermogen, het bewustzijn van cultuurverschillen en de motivatie om ondanks deze cultuurverschillen tot een succesvolle uitkomst tijdens de interculturele communicatie te komen. De interculturele competenties die in dit onderzoek behandeld worden zijn gebaseerd op deze veel voorkomende competenties en heten

‘linguïstische accommodatie’, ‘openheid’ en ‘bewustzijn.’ Deze competenties uit de literatuur worden behandeld in paragraaf 2.4.1 tot en met paragraaf 2.4.3. In paragraaf 2.6. is te lezen hoe deze competenties zijn meegenomen in dit onderzoek.

2.4.1 Vaardigheden

Chen & Starosta (2005) spreken over ‘communicatieve vaardigheden’ als één van de belangrijkste interculturele competenties. Eén van deze communicatievaardigheden is de ‘vaardigheid om uitingen te formuleren.’ Chen & Starosta (2005) benadrukken dat het belangrijk is dat een spreker niet alleen kennis heeft van de andere taal, maar dat de spreker ook laat zien vaardig te zijn in L2. Daarnaast is het ook belangrijk dat een spreker zelf beschrijvende en behulpzame uitingen in zijn eigen taal doet tijdens de interculturele interactie. Met beschrijvend wordt bedoeld dat een spreker, waar nodig, concrete feedback geeft om communicatie te verbeteren. Ook stellen Chen & Starosta (2005) dat een spreker niet oordelend moet zijn om zo defensieve reacties te voorkomen en dat een spreker de andere spreker moet aanmoedigen door middel van onder andere knikjes en oogcontact. Zo laat deze spreker zien dat hij of zij de L2 begrijpt.

De tweede vaardigheid waar Chen & Starosta (2005) over spreken is ‘flexibel zijn in je gedrag.’ Een flexibel persoon moet taal-aanpassingsvermogen en nauwkeurigheid laten zien bij het verwerken van informatie om communicatieve doelen te bereiken (Chen & Starosta, 2005).

De derde vaardigheid die onderdeel uitmaakt van de competenties communicatieve vaardigheden van Chen & Starosta (2005) is het kunnen managen van een conversatie, oftewel ‘interactioneel management.’ Interactioneel management is het onder controle hebben van de basis regels die structuur geven aan een gesprek. Deze regels houden in dat sprekers elkaar niet onderbreken, dat één persoon tegelijk spreekt, dat de sprekers elkaar gepast afwisselen en dat sprekers volledige aandacht hebben voor de andere sprekers.

De laatste vaardigheid waar Chen & Starosta (2005) over spreken zijn ‘sociale vaardigheden.’ Sociale vaardigheden zijn bijvoorbeeld het tonen van empathie en het behouden van identiteit. Door empathie te tonen is een spreker in staat accurater te reageren op iemands emoties en gevoelens (Chen & Starosta, 2005). Identiteit behouden betekent dat een spreker niet alleen begrijpt wie hij zelf is, maar ook wie de andere spreker is. Wanneer een gesprek soepel moet verlopen, is het belangrijk dat sprekers respect hebben voor elkaars identiteit.

Ting-Toomey (1999) spreekt over ‘interculturele vaardigheden’ die nodig zijn om op een bevredigende manier doelen te bereiken tijdens interculturele communicatie. Deze

vaardigheden zijn de mogelijkheden om kennis en motivatie op een gepaste en effectieve manier in interculturele communicatie te verwerken. Deze vaardigheden zijn onder andere de vaardigheid om uitingen te verhelderen, om bewust te observeren, om empathie te tonen en om zinnen aan te passen aan de andere spreker.

Ook Gudykunst & Kim (1992) spreken over een aantal ‘vaardigheden’ als interculturele competentie die nodig zijn om onzekerheid en angst te reduceren in een conversatie. Eén van deze vaardigheden is het taalkundig tegemoetkomen en het aanpassen aan de gesprekspartner. Aanpassen houdt onder andere in dat een spreker in staat is de taal van de andere gespreksdeelnemer te spreken. Gudykunst & Kim (1992) zeggen hierover dat als een spreker altijd verwacht dat de andere spreker zich aanpast men nooit een geslaagd intercultureel gesprek kan houden. Triandis (1983) zegt dat taalkundig aanpassen plaats afhankelijk is. Een Fransman zal in Amerika waarschijnlijk wel Engels spreken maar een Amerikaan waarschijnlijk geen Frans in Frankrijk. Ook is het belangrijk dat wij onze taal aanpassen aan de andere spreker om onzekerheid en angst te voorkomen (Gudykunst & Kim, 1992).

Een terugkerende eigenschap van ‘vaardigheden’ in de literatuur is dat een spreker kennis heeft van L2 en vaardigheden heeft in L2 om de andere spreker tegemoet te komen. Ook is het belangrijk dat een spreker zich flexibel instelt in een gesprek en wanneer nodig empathie toont. Daarnaast is het belangrijk dat de spreker de L1 aan kan passen aan de andere spreker. Dit houdt in dat de spreker in staat is zijn eigen uitingen te herformuleren om tot begrip te komen.

2.4.2. Motivatie

Ting-Toomey (1999) spreekt over de competentie ‘motivatie.’ Motivatie als interculturele competentie is de bereidheid om te leren van, en te communiceren met, mensen van andere culturen. Sprekers moeten de reden achter elke aanname proberen te begrijpen en flexibel zijn in interculturele situaties. Om dit te bereiken moet systematisch bekeken worden wat de benodigheden van beide sprekers zijn en dienen de sprekers zich hier bewust van te worden. Wanneer een spreker volgens Ting-Toomey (1999) dit bewustzijn heeft bereikt betekent dit dat hij openstaat voor informatie en ideeën.

Ook Gudykunst & Kim (1992) spreken over ‘motivatie.’ Zij stellen dat angsten en onzekerheden weggewerkt kunnen worden door open te staan voor nieuwe perspectieven, maar ook door overeenkomsten te vinden tussen culturen. Overeenkomsten moeten gevonden worden volgens Gudykunst & Kim (1992) zodat de verschillen minder bedreigend zijn. Een

manier om open te staan voor nieuwe informatie is door verwachtingen aan te passen. Door flexibel om te gaan met stereotypes en te beseffen dat stereotypes vaak niet accuraat zijn, staat een spreker meer open voor nieuwe informatie.

Chen & Starosta (2005) spreken niet letterlijk over de competentie ‘motivatie’, maar over twee verschillende competenties die wel het zelfde betreffen als ‘motivatie’ van Ting-Toomey (1999) en Gudykunst & Kim (2004). Als eerste spreken ze over ‘zelfonthulling.’ Zelfonthulling is de bereidheid van een spreker om informatie te delen met de andere spreker. Gepaste zelfonthulling verschilt per cultuur, dus hier moet rekening mee gehouden worden door de sprekers. Zelfonthulling kan volgens Brochner & Kelly (1974) leiden tot het bereiken van communicatiedoelen, mits de informatie accuraat en nog niet bekend is voor de andere spreker. Ook spreken Chen & Starosta (2005) over ‘psychologische aanpassing.’ Sprekers met een hoge tolerantie tegenover het aanpassen aan een cultuur zullen weinig ongemakkelijkheid, verwarring en nervositeit tonen in een nieuwe omgeving. Dit kan er voor zorgen dat gevoelens van frustraties, vervreemding en stress verminderd kunnen worden in interculturele communicatie (Ruben & Kealey, 1979).

Bij Ting-Toomey (1999) en Gudykunst & Kim (1992) hebben de competenties motivatie en kennis invloed op elkaar. Wanneer een spreker open staat voor andere culturen zal hij zich meer bewust zijn van het verschil tussen culturen en wanneer een spreker bewust is van het verschil tussen culturen zal hij sneller openstaan voor andere culturen.

In de literatuur van Ting Toomey (1999), Gudykunst & Kim (1992) en Chen & Starosta (2005) wordt met de competentie motivatie voornamelijk het ‘openstaan’ voor andere culturen bedoeld. Dit is zowel de bereidheid om zelf informatie te delen over de eigen cultuur als het openstaan voor de andere culturen en de bereidheid om te communiceren met andere culturen. Dit kan leiden tot het ontwikkelen van kennis over andere culturen.

2.4.3. Kennis

Ting-Toomey (1999) spreekt over competentie ‘kennis.’ Hier doelt hij op het hebben van kennis van andere culturen door deze kennis bewust te leren en op te doen door persoonlijke ervaringen met, en observaties van, de andere culturen. Om de verschillen in interculturele communicatie te overbruggen moet een spreker altijd bewust zijn van de positie van een spreker binnen een cultuur en van de andere spreker zelf. Om de kennis over de ander uit te breiden is het volgens Ting-Toomey (1999) belangrijk om te begrijpen wat de eigen gevoelens en ervaringen zijn. Door dit te vergelijken met de gevoelens en ervaringen van de spreker kunnen

gespreksdeelnemers beter bewust zijn van het verschil. Dit wordt 'bewustzijn' genoemd. De spreker moet om dit bewustzijn te bereiken openstaan voor andere ideeën, maar ook moet hij zich bewust zijn van de verschillende perspectieven die er zijn in een bepaalde situatie. Tevens moet hij leren om nieuwe standpunten, categorieën en contexten te bevatten om de informatie van de andere spreker te kunnen interpreteren. Bewustzijn kan volgens Ting-Toomey (1999) in vier fases bereikt worden. Fase één is de onbewuste incompetentie, de fase waarin een spreker niet doorheeft welke blunders hij maakt tijdens interactie met een culturele vreemdeling. Fase twee is de bewuste incompetentie. Dit is de fase waarin de spreker weet welke fouten hij maakt, maar hier nog niets aan doet. Dit is de kennis die je nodig hebt van andere culturen om gepast te kunnen communiceren. De derde fase, de bewuste competente fase, is de fase waarin de spreker bewust is van zijn culturele 'afwijkingen' en waarin hij bereid is deze aan te passen. Dit is de fase van bewustzijn. In fase vier, de onbewuste competentie, is een spreker volledig aangepast aan een andere cultuur. Het kost geen moeite meer om te communiceren met andere culturen.

Gudykunst & Kim (1992) spreken ook over 'kennis', als interculturele competentie. Wanneer sprekers bewust zijn van hun eigen aannames en de aannames van de andere cultuur, zal dit voor meer openheid in de communicatie zorgen.

Chen en Starosta (2005) spreken over 'cultureel bewustzijn' als interculturele competentie. Cultureel bewustzijn verwijst naar het begrijpen van de conventies van de andere cultuur die invloed hebben op de manier waarop de andere spreker denkt en zich gedraagt. Interculturele communicatie kan grote problemen opleveren wanneer sprekers elkaars denkpatroon niet begrijpen. Voor effectieve interculturele communicatie is het belangrijk om te weten wat de voorkeuren van de andere cultuur zijn wanneer het gaat om ondersteunende argumenten en bepaalde kennis. Deze voorkeuren betreffen de sociale waarden, rechten, normen en systemen van een cultuur.

Kennis in dit onderzoek is de vaardigheid van de spreker om bewust te zijn van zijn eigen aannames en de aannames van de andere sprekers. Door bewust te zijn van de verschillen zal de spreker meer stilstaan bij de onderliggende invloeden van een cultuur zoals normen en waarden die invloed kunnen hebben op de manier waarop gehandeld wordt binnen een conversatie. Kennis kan leiden tot meer openheid voor andere culturen.

2.5 Taalniveau

Naast de invloed van interculturele competenties wordt ook gekeken naar het verband invloed tussen het taalniveau van L2 en het succesvol uitvoeren van een opdracht in een luistertaal gesprek. Er zijn twee soorten taalvaardigheden, namelijk het actieve en passieve. Het actieve taalniveau is de mate waarin de spreker L2 kan spreken en schrijven. Het passieve taalniveau is de mate waarin de spreker de L2 kan lezen en verstaan. Het taalniveau kan gemeten worden aan de hand van de niveaus die zijn opgesteld door het Europees Referentiekader Talen. Deze niveaus zijn van laag naar hoog: A1, A2, B1, B2, C1 en C2.

Het taalniveau is te meten aan de hand van een c-test. Uit onderzoek van Schaller (2012) blijkt dat de gemiddelde gecombineerde L2-kennis van twee sprekers invloed heeft op het succes van luistertaal. Ook bleek uit haar onderzoek dat beide sprekers minstens een score van 44 procent op de c-test moesten halen om succesvolle communicatie met luistertaal te bewerkstelligen. Rehbein, ten Thije & Verschik (2012) en Beerkens (2012) stellen dat een spreker geen hoge actieve kennis nodig heeft van L2 om succesvolle communicatie te bewerkstelligen. Ook uit onderzoek van Bahtina (2012) blijkt dat wanneer talen genetisch verwant zijn, slechts een lage L2-vaardigheid van belang is. In haar onderzoek bereiken gespreksdeelnemers met een hele lage L2-vaardigheid soms communicatief succes, terwijl deelnemers die allebei twee hoge L2-vaardigheden geen communicatief succes hebben. Zij concludeert dan ook dat een individuele L2-vaardigheid niet gebruikt kan worden als een directe voorspeller van succes (Bahtina, 2012). Ook zij stelt dat de gecombineerde L2-vaardigheid een voorspeller is voor succes. Hoog-laag koppels presteren volgens Bahtina (2012) beter dan hoog-hoog koppels omdat hoog-laag koppels het competentieverschil opvatten als een aansporing tot een meer gecontroleerde interactie.

2.6. De vraagstelling

In dit onderzoek wordt gekeken naar het verband tussen de interculturele competenties en het succes van probleem-oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal. Daarnaast wordt gekeken naar het verband tussen het L2-niveau van de proefpersonen en succes op probleem-oplossend conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal. De interculturele competenties in dit onderzoek zijn gebaseerd op de competenties kennis, motivatie en vaardigheden, zoals genoemd in paragraaf 2.4.1. t/m 2.4.3. Omdat de competenties niet volledig overeenkomen tussen de verschillende auteurs is besloten zelf nieuwe competenties

samen te stellen. De competenties zijn samengesteld uit eigenschappen die wel overeenkomen. Deze competenties zijn linguïstische accommodatie, openheid/bereidheid en bewustzijn.

Linguïstische accommodatie

Linguïstische accommodatie is gebaseerd op de competentie kennis. Linguïstische accommodatie is de competentie die zich richt op het taalkundige aspect van communiceren. Wanneer een spreker linguïstische accommodatie beheerst heeft betekent dit dat hij L2 begrijpt en kan spreken. Daarnaast is een spreker in staat zijn eigen taal te versimpelen om tot beter begrip te komen.

Openheid/bereidheid

Openheid/bereidheid in dit onderzoek is de bereidheid om met mensen van een andere cultuur te communiceren. Sprekers staan open voor nieuwe perspectieven en zijn daarnaast zelf ook bereid om informatie over zichzelf te delen. Dit kan leiden tot vermindering van frustraties, stress en vervreemding die een gebrek aan flexibel omgaan met andere culturen kan opleveren. Ook leidt dit tot een staat van bewustzijn, waarin de spreker de culturele invloeden begrijpt waaruit een spreker handelt.

Bewustzijn

De competentie bewustzijn houdt in dat gespreksdeelnemers bewust zijn van de verschillen tussen de culturen. Gespreksdeelnemers hebben kennis van de cultuur van de andere gespreksdeelnemer waardoor begrip ontstaat waarom een spreker op een bepaalde manier handelt in een conversatie.

De bovengenoemde competenties worden gebruikt omdat ze verschillende onderdelen van communicatie betreffen. Linguïstische accommodatie betreft het taalkundige aspect van communicatie, openheid/bereidheid betreft de motivatie om tot goede communicatie te komen en bewustzijn betreft de kennis die nodig is om de handelingswijze van de gesprekspartner te begrijpen. Verwacht wordt dat deze interculturele competenties bijdragen aan het bereiken van alignment, hetgeen leidt tot succesvolle communicatie in Nederlands-Duitse luistertaal. De hoofdvraag van het onderzoek luidt:

Wat is het verband tussen interculturele competenties en het succes van probleem-oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal?

Om deze hoofdvraag te beantwoorden zijn drie verschillende deelvragen opgesteld die betrekking hebben op de competenties. Deze luiden als volgt:

1. Wat is het verband tussen de competentie linguïstische accommodatie en het succes van probleem-oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal?

Verwacht wordt dat wanneer iemand hoog scoort op de competentie linguïstische accommodatie, dat de score op het succes van probleem-oplossende conversatie ook hoog is. Linguïstische accommodatie heeft invloed op het bereiken van alignment, gebaseerd op de interactieve alignment theorie van Garrod & Pickering (2004). Omdat luistertaal als eigenschap heeft dat de talen die gesproken worden van elkaar verschillen, is het lastiger om linguïstisch op één lijn te komen. Door vaardigheden te ontwikkelen in L2 is het voor sprekers makkelijker om deze alignment tot stand te brengen. Ook het maken van behulpzame uitingen in de eigen taal werkt mee aan het creëren alignment. Wanneer iets taalkundig onduidelijk is kan een spreker een uiting herformuleren waardoor een andere spreker een uiting wel begrijpt en alignment kan ontstaan.

2. Wat is het verband tussen de competentie openheid/bereidheid en het succes van probleem-oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal?

Verwacht wordt dat er een positief verband is tussen openheid/bereidheid en het succes van probleem oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal. Wanneer een spreker bereid is om informatie over zichzelf te delen betekent dit dat voor de gespreksdeelnemers makkelijker is om tot alignment te komen. Bij Nederlands-Duitse luistertaal hebben twee gespreksdeelnemers een verschillende culturele achtergrond. Een verschillende culturele achtergrond kan leiden tot het verschillend opvatten van bepaalde uitingen. Door bereid te zijn deze achtergrond te delen kan de ene spreker meer inzicht krijgen in de handswijze van de spreker waardoor sprekers bewustzijn ontwikkelen. De competentie bewustzijn kan vervolgens leiden tot alignment, wat op zijn beurt weer leidt tot succesvolle communicatie.

3. Wat is het verband tussen de competentie bewustzijn en het succes van probleem-oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal?

Ook deze competentie zal meehelpen met het creëren van alignment. Sprekers kunnen pas op één lijn zitten wanneer ze elkaars aannames begrijpen. De generale kennis bepaalt hoe sprekers

handelen binnen een conversatie. Wanneer een spreker begrijpt waarom de andere spreker op een bepaalde manier handelt binnen een conversatie zal dit sneller tot alignment van de situatie modellen leiden. Wanneer alignment ontstaat betekent dit dat er sprake is van succesvolle communicatie (Pickering & Garrod, 2004).

In de communicatiewetenschappen is, door onder anderen Ting-Toomey (1999) en Spencer-Oatey & Franklin (2009) veel onderzoek gedaan naar de invloed van interculturele competenties. Deze onderzoeken betroffen echter geen luistertaal, maar interculturele communicatie waarbij sprekers een lingua franca of de taal van één van de twee gespreksdeelnemers gebruikten. Omdat luistertaal ook een vorm van interculturele communicatie is, is het interessant om te kijken naar de invloed van de interculturele competenties op luistertaal. Interculturele competenties blijken in andere onderzoeken voorspellers te zijn voor succesvolle interculturele communicatie. De vraag is echter of zij ook een voorspeller zijn voor succesvolle communicatie in luistertaal.

Om na te gaan of de interculturele factoren de enige factoren zijn die invloed hebben op het succes van interculturele communicatie zal ook gekeken worden naar het verband tussen taalniveau in L2 en succes van probleem-oplossende conversaties in luistertaal.

4. Wat is het verband tussen taalniveau in L2 en het succes van probleem-oplossende conversaties in luistertaal?

Verwacht wordt dat sprekers met een hoog L2-niveau meer succes hebben bij probleem-oplossende conversaties in luistertaal dan sprekers met een laag L2-niveau. Deze verwachting is gebaseerd op een eerder uitgevoerd onderzoek van Schaller (2012) en Bahtina (2012) naar de invloed van L2-niveau op succes van Nederlands-Duitse luistertaal. In dit onderzoek kwamen zij tot de conclusie dat het gemiddelde L2-niveau van de aanwezige sprekers invloed heeft op het succes en dat ook het taalniveau van de volger invloed heeft op het succes. In dit onderzoek zal gekeken worden naar het taalniveau van de proefpersoon in het experiment.

3. Methode

Om het succes van interculturele communicatie te meten hebben 20 proefpersonen, waarvan 10 studenten van de studie Duits en 10 studenten die een Nederlandstalige studie volgen, samen met een actrice twintig puzzels opgelost. Tien puzzels zijn opgelost met gebruik van luistertaal en tien met gebruik van Nederlands. De actrice gaf aanwijzingen in het Duits aan de proefpersoon, die op basis van deze aanwijzingen de puzzel op de juiste manier probeerde neer te leggen. Wanneer de proefpersoon de puzzel had neergelegd moest deze in het Nederlands uit leggen hoe de puzzel lag, zodat deze eventueel verbeterd kon worden. De puzzels zijn vervolgens beoordeeld om het succes van de interculturele communicatie te meten. Vóór de opdracht moesten de proefpersoon een c-test maken om het gecombineerde taalniveau te meten en ná de opdracht moest de proefpersoon een vragenlijst invullen om de interculturele competenties te meten.

3.1 Proefpersonen

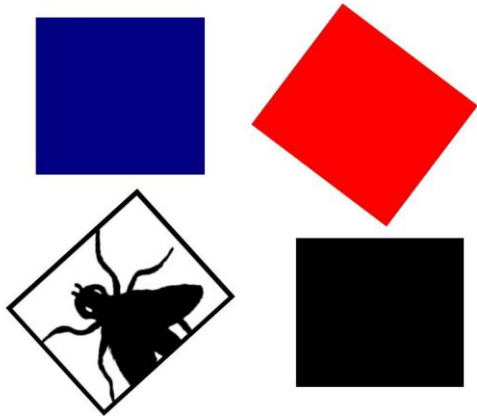
In totaal deden twintig proefpersonen mee aan het onderzoek op de Universiteit van Utrecht. De gemiddelde leeftijd van de 20 proefpersonen was 23,3 jaar ($SD = 2,80$). De jongste proefpersoon was 19 jaar en de oudste proefpersoon was 30 jaar. De proefpersonen bestonden uit 2 mannen en 18 vrouwen. De helft van de proefpersonen studeert Duits en de andere helft een Nederlandstalige studie. Omdat blootstelling aan de andere taal (Duits in dit geval) ook invloed kan hebben op het succes van luistertaal volgens Schaller (2012) is besloten om het aantal mensen dat in verhouding meer met Duitse taal te maken heeft gelijk te houden aan het aantal mensen dat weinig met Duitse taal te maken heeft. De proefpersonen deden de testjes met een Duitssprekende actrice. De proefpersonen wisten niet dat deze actrice onderdeel was van het onderzoeksteam.

3.2 Materiaal

3.2.1 Puzzels

Voor het onderzoek zijn twintig verschillende puzzels en twee proefpuzzels gebruikt. De puzzels bestonden uit drie kleurenplaatjes en een plaatje met een ambigue afbeelding. Het plaatje op de afbeelding was een mix van een cognaat en een niet-cognaat. Een cognaat is een woord die dezelfde oorsprong heeft. Een voorbeeld hiervan is de 'vlinder-vlieg.' De cognaat is in dit geval Fliege en de niet-cognaat is Schmetterling. Omdat het gebruik van cognaten volgens

Costa, Pickering & Sorace (2008) kan leiden tot alignment, wat vervolgens kan leiden tot succes in communicatie, is besloten de verhouding cognaat/niet-cognaat gelijk te houden. Op afbeelding 1 is een voorbeeld te zien van de puzzel met de vlindervlieg.

Afbeelding 1: Puzzel met de vlindervlieg

3.2.2. C-test

Om te meten wat het gecombineerde L2-niveau van de proefpersonen was, voerden de proefpersonen vóór het experiment een c-test uit. De c-test is ontwikkeld door Klein-Braley en Raatz (1982) om het leesbegrip te toetsen. De c-test bestaat uit een tekst waarin gaten zitten die ingevuld moeten worden door de proefpersoon. Deze gaten kunnen ze volledig goed invullen, fout invullen of deels goed invullen (Faust, 1985). Een voorbeeld van de c-test is te vinden in bijlage A. Met de C-test is de actieve en passieve schriftelijke taalkennis gemeten.

De gemiddelde score op de C-test was 68,20 (SD = 18,85). Twaalf van de twintig proefpersonen behoorden tot de groep van mensen met een lage taalvaardigheid in L2, acht proefpersonen horen bij de groep van mensen met een hoge taalvaardigheid (Een score van meer dan 70% op de c-toets).

3.2.3. Vragenlijst

Na het uitvoeren van het onderzoek is een vragenlijst ingevuld door de proefpersonen om te bekijken hoe moeilijk de proefpersonen het onderzoek vonden, wat hun talige achtergrond is, wat hun affiniteit met Duits is en wat hun interculturele ervaringen zijn. Met deze vragenlijst zijn door middel van twaalf vragen de drie verschillende competenties gemeten. In tabel 1 t/m 3 is te zien met welke vragen welke competenties gemeten zijn. De proefpersonen moesten op

een schaal van 1 tot 7 aangeven hoeveel de uiting voor hen van toepassing was. In paragraaf 3.5 wordt uitgelegd hoe deze clusters van vragen tot stand gekomen zijn.

9. Tijdens een gesprek probeer ik mijn woordgebruik aan te passen aan de ander.
10. Als ik merk dat mijn gesprekspartner mij niet begrijpt, probeer ik het op een andere manier uit te leggen.
11. Mijn spreeknelheid pas ik aan, aan het niveau van mijn gesprekspartner.

Tabel 1: Vragen waarmee de competentie linguïstische accommodatie mee gemeten is

1. Ik vind het vervelend te communiceren met iemand die een andere taal spreekt dan ik.
2. Ik vind het leuk om met personen om te gaan uit andere culturen.
4. Misverstanden ga ik liever uit de weg.
8. Als mijn gesprekspartner mij niet begrijpt, vind ik het vervelend om het nog een keer te herhalen.

Tabel 2: Vragen waarmee de competentie openheid/bereidheid mee gemeten is

5. Tijdens het gesprek houd ik geen rekening met mijn eigen culturele achtergrond.
6. Tijdens het gesprek, houd ik geen rekening met de culturele achtergrond van mijn gesprekspartner.
7. Tijdens een gesprek ben ik mij ervan bewust dat eventuele misverstanden het gevolg kunnen zijn van culturele verschillen.
3. Voordat ik met iemand in gesprek ga, denk ik na over mogelijke culturele verschillen die het gesprek kunnen beïnvloeden.

Tabel 3: Vragen waarmee de competentie bewustzijn mee gemeten is

3.3.4. Scripts

De aanwijzingen over hoe de puzzel neergelegd moest worden door de proefpersonen zijn uitgeschreven in een script en werden voorgelezen door een actrice. Er is gekozen voor een script, zodat het Duits dat door de actrice gesproken werd bij elke proefpersoon gelijk bleef. De resultaten konden hierdoor niet beïnvloed worden door een schommeling in het niveau van het gesproken Duits van de actrice. Een voorbeeld van deze instructies is te vinden in bijlage B.

3.4 Procedure

Het onderzoek vond plaats in een klaslokaal op de Universiteit van Utrecht. Als eerste maakten de proefpersonen de C-test om het L2-niveau te meten.

Daarna kregen de proefpersonen schriftelijke uitleg over de proef die ze gingen uitvoeren. De actrice kreeg deze uitleg ook zodat de proefpersonen niet te weten zouden komen dat de actrice onderdeel was van het onderzoek. Vervolgens gingen de proefpersoon en de actrice met de rug naar elkaar toe zitten zodat non-verbale communicatie niet mogelijk was. Dit werd gedaan om te voorkomen dat de non-verbale communicatie invloed zou uitoefenen op de resultaten. In afbeelding 2 is de opstelling te zien.

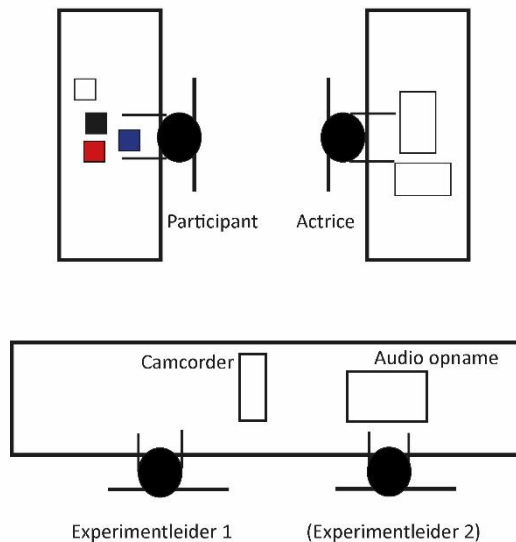
Voordat de proefpersoon en de handlanger begonnen met het oplossen van de twintig puzzels, maakten ze eerst twee proefpuzzels om te bekijken of de proefpersoon het goed begrepen had. Als de proefpuzzels succesvol uitgevoerd werden, begonnen de actrice en de proefpersoon aan de echte puzzels. Wanneer proefpersonen nog vragen hadden kregen ze hier de ruimte voor na het uitvoeren van de proefpuzzels.

De actrice gaf instructies in het Duits of het Nederlands aan de Nederlandssprekende proefpersoon over hoe deze de drie kleurenplaatjes en het ambigue plaatje, die de proefpersoon voor zich had liggen, moest neerleggen. Deze instructies werden voorgelezen door de actrice, zodat de uitingen die de actrice tegen de proefpersonen maakte vrijwel gelijk bleven. Doordat de proefpersoon niet zag dat deze instructies voorgelezen werden leek het op een echt gesprek. In totaal maakte de handlanger gebruik van acht verschillende instructies waarbij de volgorde telkens anders was, zodat de volgorde van het gebruik van Nederlands en Luistertaal en cognaten en niet cognaten geen invloed kon hebben op de resultaten. Een voorbeeld van deze instructies is te vinden in bijlage B.

Wanneer de proefpersoon dacht dat dat de puzzel goed lag maakte hij een foto van de puzzel. Na een minuut kregen de proefpersoon en de actrice het stopteken, waarna de proefpersoon een foto moest maken van de puzzel en de proefpersonen door moesten gaan met de volgende puzzel. Elke proefpersoon legde in totaal twintig keer een puzzel neer. Tien van deze puzzels moesten door de proefpersoon en de handlanger worden gemaakt terwijl ze gebruik maken van luistertaal en tien van deze puzzels moeten worden opgelost terwijl zowel de proefpersoon als de handlanger in het Nederlands spreken. De handlanger sprak dus zowel Nederlands als Duits. De Nederlandse gesprekken in dit onderzoek zijn slechts gebruikt als controle groep. Dit onderzoek maakt deel uit van een groter onderzoek waarbij ook naar het Nederlands werd gekeken. In tien puzzels duiden de handlangers het plaatje in de puzzel aan met het cognaat en in tien puzzels met het niet-cognaat om zo de verdeling gelijk te houden.

Van te voren zijn een aantal oefensessies gehouden om te bekijken of het onderzoek verliep zoals het hoorde. Uit proeftesten bleek dat een proefpersoon gemiddeld een minuut nodig had om de puzzel goed neer te leggen. De tijdslimiet van een minuut is gesteld om te

voorkomen dat het oplossen van de puzzels te simpel werd. Wanneer proefpersonen meer tijd zouden krijgen zou de kans aanwezig zijn dat de proefpersonen elke keer een succes van honderd procent zouden bereiken, waardoor de invloed van de competenties niet meer te meten is. Verder bleek het onderzoek uit de proeftesten als gewenst te verlopen.

Afbeelding 2: Opzet onderzoek

3.4 Analyse

Het experiment werd gefilmd en getranscribeerd volgens de Hiat conventies met gebruik van het transcribeerprogramma EXMARaLDA. De Hiat conventies zijn te vinden in bijlage E. Deze gegevens worden niet gebruikt voor dit onderzoek maar voor aansluitende onderzoeken die liepen vanuit dezelfde communicatie werkgroep.

Om te bekijken wat het succes van de interculturele communicatie was zijn de puzzels nagekeken. Proefpersonen konden voor elke puzzel in totaal vier punten krijgen. De proefpersonen kregen een punt wanneer ze

- alle 4 de kaartjes gebruikt hadden.
- alle 4 de kaartjes op de juiste plek gelegd hadden.
- de kaartjes zo hadden neergelegd dat de afstand goed was.
- de kaartjes zo hadden neergelegd dat de kaartjes in de goede hoek lagen.

In totaal konden de proefpersonen tachtig punten halen; veertig punten bij het Nederlandstalige gedeelte en veertig punten bij het luistertaal gedeelte. Een voorbeeld een nagekeken puzzel is te vinden in bijlage C.

Het niveau in L2 is gemeten aan de hand van de c-test. Wanneer sprekers hoger scoorden dan zeventig procent werden deze gezien als sprekers met een hoog L2-niveau. Sprekers onder de zeventig procent werden gezien als sprekers met een laag L2-niveau.

De interculturele competenties zijn gemeten aan de hand van twaalf vragen in een vragenlijst. Sprekers konden op een schaal van één tot zeven aangeven in hoeverre ze het eens dan wel niet eens waren met de stellingen. In hoofdstuk 4 is te lezen met welke vragen de competenties gemeten werden. In Bijlage D is de vragenlijst te vinden.

Met behulp van het computerprogramma SPSS is vervolgens gekeken wat het verband is tussen de scores behaald op succes van de puzzels en de score die gehaald is op de interculturele competenties. Ook is gekeken naar het verband tussen succes van de puzzels en de score op de C-test.

3.5 Berekeningen met SPSS

3.5.1. Verdeling scores

Als eerste is in SPSS gekeken of de scores op de puzzel normaal verdeeld waren. Omdat de dataset minder dan tweeduizend stuks bevatte werd een Shapiro-Wilk test uitgevoerd in SPSS. De verdeling van scores op het totale succes van proefpersonen bleek niet significant, met $\alpha=0,344$. Dit houdt in dat de hypothese ‘De scores op het totale succes zijn onregelmatig verdeeld’ verworpen kon worden. Bij de verdeling van de scores succes op het Nederlandse gedeelte van het experiment is $\alpha=0,226$. Ook deze data bleek normaal verdeeld. De verdeling van de scores van het succes op het luistertaal gedeelte heeft $\alpha=0,058$. Ook deze data was normaal verdeeld. Daarnaast is gekeken of de verdeling van de scores op de C-test normaal was. $\alpha=0,316$, dus ook de hypothese ‘De score op de c-test is onregelmatige verdeeld’ kon verworpen worden.

3.5.2. Samenstelling clusters

Vervolgens is gekeken of de vragen uit de vragenlijst hetzelfde concept meten door middel van een ‘reliability analyses’ in SPSS. De vragen zijn te zien in tabel 5. Uit de analyse zijn de volgende clusters ontstaan: Vraag 3,5,6 en 7 maten samen ‘bewustzijn.’ Met $\alpha=0,831$ kan geconcludeerd worden dat de betrouwbaarheid zeer hoog is. Vraag 9, 10 en 11 vormden samen het cluster linguïstische accommodatie. $\alpha=0,549$, wat het concept bijna betrouwbaar maakte. Met een score van $\alpha=0,6$ worden clusters al betrouwbaar gezien. In dit onderzoek is besloten

dit cluster toch mee te nemen omdat de score grenst aan betrouwbaar. Wanneer vraag 12 in het cluster van linguïstische accommodatie zat, daalde de betrouwbaarheid dus deze vraag werd niet meegenomen. Vraag 1,2, 4 en 8 vormden samen openheid. De $\alpha=0,011$ en daarmee dus niet betrouwbaar. Zonder vraag 1 is $\alpha=0,649$, waardoor de cluster nog onbetrouwbaarder was. De clusters bewustzijn en linguïstische accommodatie werden meegenomen in dit onderzoek, aangezien zij de grens van 0,6 bijna naderden of overschreden. Openheid werd door de lage betrouwbaarheid niet meegenomen in dit onderzoek. Vraag 1, 12 en 13 werden ook niet meegenomen worden in dit onderzoek. De SPSS bestanden zijn verkrijgbaar via L. Sloothaak.

1. Ik vind het vervelend te communiceren met iemand die een andere taal spreekt dan ik.
2. Ik vind het leuk om met personen om te gaan uit andere culturen.
3. Voordat ik met iemand in gesprek ga, denk ik na over mogelijke culturele verschillen die het gesprek kunnen beïnvloeden.
4. Misverstanden ga ik liever uit de weg.
5. Tijdens het gesprek houd ik geen rekening met mijn eigen culturele achtergrond.
6. Tijdens het gesprek, houd ik geen rekening met de culturele achtergrond van mijn gesprekspartner.
7. Tijdens een gesprek ben ik mij ervan bewust dat eventuele misverstanden het gevolg kunnen zijn van culturele verschillen.
8. Als mijn gesprekspartner mij niet begrijpt, vind ik het vervelend om het nog een keer te herhalen.
9. Tijdens een gesprek probeer ik mijn woordgebruik aan te passen aan de ander.
10. Als ik merk dat mijn gesprekspartner mij niet begrijpt, probeer ik het op een andere manier uit te leggen.
11. Mijn spreeknelheid pas ik aan, aan het niveau van mijn gesprekspartner.
12. Ik gebruik liever woorden uit mijn eigen vocabulaire, dan woorden over te nemen van mijn gesprekspartner.
13. Ik vind het belangrijk dat mijn gesprekspartner en ik elkaar begrijpen

Tabel 4: Alle vragen die interculturele competenties meten

4. Resultaten

Omdat alle data normaal verdeelt zijn is het verband tussen de competenties en de scores berekend met een pearson correlation test in SPSS. Omdat verwacht wordt dat de competenties een positieve invloed hebben op de scores is een one-tailed test gebruikt. Hetzelfde geldt voor het verband tussen L2 niveau en scores op de test. Vanwege tijdsdruk en omdat het onderzoek deel uitmaakt van een groter onderzoek, zullen de resultaten op het Nederlandstalige gedeelte wel genoemd worden, maar niet meegenomen worden in de discussie en conclusie.

4.1. Gemiddelde scores

In tabel 5 zijn de gemiddelde scores van alle proefpersonen op het luistertaal gedeelte en het Nederlandse gedeelte te zien. Daarnaast is ook de totaalscore te zien.

Communicatiemodus	M (DS)
Luistertaal	32,21 (4,07)
Nederlands	33,47 (3,34)
Totaal (Luistertaal & Nederlands)	68,88 (5,83)

Tabel 5: Gemiddelde score (Standaard afwijking) van alle proefpersonen per communicatiemodus

In tabel 6 is de gemiddelde score van alle proefpersonen per competentie te zien.

Competentie	M (DS)
Linguïstische accommodatie	5,63 (0,72)
Openheid/bereidheid	4,95 (0,58)
Bewustzijn	5,08 (1,24)

Tabel 6: Gemiddelde score (Standaard afwijking) van alle proefpersonen per competentie

De gemiddelde score op het luistertaal gedeelte was 32,21 (SD = 4,07) van de 40 punten. De gemiddelde score op het Nederlandse deel van de proef was 33,47 (SD = 3,34) van de 40 punten. Proefpersonen scoorden hoger wanneer zij een puzzel oplossen in het Nederlands dan wanneer gebruik gemaakt werd van luistertaal. De gemiddelde totale score (Nederlands en luistertaal samen) was 68,68 (SD = 5,83).

De gemiddelde score op de competentie linguïstische accommodatie was 5,63 op een schaal van 1 tot 7 (N = 0,72). De gemiddelde score op de competentie openheid/bereidheid was 4,95 (SD = 0,58) en de gemiddelde score van de competentie bewustzijn was 5,08 (SD = 1,24). Alle scores op de puzzels van één proefpersoon zijn verloren gegaan door een mankement aan het fotoestel.

4.2. Resultaten percompetentie

In tabel 7 is de samenhang te zien tussen de competenties en de scores op het luistertaal gedeelte, het Nederlandstalige gedeelte en de totale score.

Competentie	Communicatiemodus	Score luistertaal	Score NL	Score Totaal
Linguïstische accommodatie		0,235 (0,166)	-0,274 (0,128)	0,012 (0,481)
Bewustzijn		-0,245 (0,145)	-0,280 (0,123)	-0,334 (0,081)

Tabel 7: Samenhang (significantie) per accommodatie en per score communicatiemodus

4.2.1. Linguïstische accommodatie

Om antwoord te krijgen op de hoofdvraag is een Pearson correlatietest in SPSS uitgevoerd. Eerst is gekeken naar de afzonderlijke deelvragen. Om deelvraag 1 ‘Wat is het verband tussen de competentie linguïstische accommodatie en het succes van probleem-oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal?’ te beantwoorden is in SPSS gekeken naar de correlatie tussen linguïstische accommodatie en de scores op het luistertaal gedeelte van de test. Hier bleek geen significante samenhang te zijn ($r=0,235$; $p=0,166$). Ook is gekeken naar de correlatie tussen de scores in het Nederlandse deel ($r=-0,274$; $p=0,128$) en de scores van de totale test ($r=0,012$; $p=0,481$). Er is ook geen significante samenhang gevonden tussen de linguïstische accommodatie en deze scores. De hypothese dat linguïstische accommodatie een positieve samenhang heeft met succes in luistertaal kan verworpen worden.

4.2.2. Bewustzijn

Vervolgens is gekeken naar de correlatie tussen de competentie bewustzijn en scores op het luistertaal gedeelte van het experiment. Hier bleek geen significante samenhang te zijn ($r=-0,256$; $p=0,145$). Ook tussen bewustzijn en de scores op het Nederlandse deel van de test ($r=-0,280$; $p=0,123$) en het bewustzijn en de totale score ($r=-0,334$; $p=0,081$) is geen significante samenhang gevonden. De hypothese dat bewustzijn een positieve samenhang heeft met het succes bij luistertaal kan verworpen worden.

4.2.3. Openheid/bereidheid

Het antwoord op deelvraag 2 ‘Wat is de invloed van de competentie bewustzijn op het succes van probleem-oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal?’ kan niet gegeven

worden, omdat de vragen waarmee deze competentie gemeten worden geen betrouwbaar cluster vormden.

4.4.4. Taalvaardigheid

In tabel 8 is de samenhang te zien tussen het gemiddelde L2-niveau van alle proefpersonen en de sucsscore per communicatiemodus.

Gedeelte	
Luistertaal	0,361 (0,064)
Nederlands	0,277 (0,126)
Totaal	0,0405 (0,05)

Tabel 8: Samenhang (significantie) L2-niveau en successcore proef per communicatiemodus

Om te bekijken wat de invloed is van het L2-niveau van de proefpersonen op het succes in luistertaal is een correlatieanalyse uitgevoerd op de C-test scores en de successcores op het luistertaal gedeelte. Ook hier bleek geen significant effect op samenhang te zijn ($r=0,361$; $p=0,064$). Ook is geen samenhang gevonden tussen het L2-niveau en het Nederlandse gedeelte ($r=0,277$; $p=0,126$). Wel is een significante samenhang gevonden tussen het L2-niveau en de totale score ($r=0,405$; $p < 0,05$). De hypothese dat L2-niveau een positieve samenhang heeft met succes in luistertaal kan verworpen worden. Gesteld kan worden dat het L2-niveau geen invloed heeft op het succes bij probleem-oplossende conversaties in luistertaal, waarmee een antwoord op deelvraag 4 *Wat is het verband tussen taalniveau in L2 en het succes van probleem-oplossende conversaties in luistertaal?* gegeven is.

5. Discussie

Uit de resultaten blijkt dat de interculturele competenties linguïstische accommodatie en bewustzijn geen samenhang hebben met het succes van Nederlands-Duitse luistertaal. Verwacht werd dat de interculturele competenties een positieve samenhang zouden hebben met het succes van probleem-oplossende conversaties in luistertaal. Volgens de interactieve alignment theorie van Pickering & Garrod (2004) ontstaat begrip in conversaties door de situatie modellen van de sprekers op elkaar af te stemmen. Verwacht werd dat de interculturele competenties het proces van alignment zouden bevorderen doordat sprekers hun eigen taal op elkaar afstemmen. Ook werd verwacht dat de competentie bewustzijn het proces van alignment zou bevorderen. Wanneer een spreker bewust is van de cultuurverschillen zal hij beter begrijpen waarom een spreker op een bepaalde manier handelt in een conversatie. Dit zou kunnen zorgen voor de alignment van informatie, wat uiteindelijk leidt tot succes in communicatie. Daarnaast blijkt uit onderzoek van Ting-Toomey (1999), Gudykunst & Kim (1992) en Chen & Starosta (2005) blijkt dat wanneer een spreker de competentie linguïstische accommodatie onder controle heeft dit leidt tot meer succes in interculturele communicatie. Ting-Toomey & Korzenny (1991) stellen echter dat interculturele competenties begrip kunnen bevorderen, maar dat dit niet per se het geval hoeft te zijn.

Linguïstische accommodatie

Een mogelijke oorzaak voor de ontbrekende samenhang tussen linguïstische accommodatie en succes in Nederland-Duitse luistertaal zou kunnen zijn dat proefpersonen duidelijke regels kregen over beurtwisselingen. De actrice las voor en de proefpersoon kon op elk moment aangeven wanneer hij of zij iets niet begreep. De competentie linguïstische accommodatie heeft het onder controle hebben van beurtwisselingen om tot een succesvol gesprek te komen als vaardigheid die iemand met een hoge score op linguïstische accommodatie bezit (Chen & Starosta, 2005; Ting Toomey, 1999; Gudykunst & Kim, 1992). Wanneer dit beurtwisselingssysteem voor iedereen echter verplicht is zal dit geen invloed hebben op de totale scores.

Daarnaast kregen de proefpersonen weinig ruimte om uitingen te doen in het Nederlands. Zij moesten vertellen hoe de puzzel lag nadat ze deze neergelegd hadden. Deze uitleg is echter gebonden aan een aantal terugkerende woorden die de actrice ook al gezegd had. Doordat de actrice vloeiend Nederlands sprak en kon verstaan, was het voor de proefpersonen dan ook niet nodig om de L1 linguïstisch aan te passen aan de andere spreker.

Bewustzijn

Ook van de competentie bewustzijn werd verwacht dat deze invloed zou hebben op het succes van probleem-oplossende conversaties in luistertaal. Bewustzijn houdt in dat sprekers zich bewust zijn van de afwijkende sociale waarden, rechten, normen en systemen die de andere spreker heeft, maar dat ze ook bewust zijn van de culturele bril waar ze zelf doorheen kijken (Chen & Starosta, 2005; Ting Toomey, 1999; Gudykunst & Kim, 1992). Nederlanders en Duitsers hebben bijvoorbeeld een verschillende uiting van beleefdheid in luistertaal (Schaller, 2012). Wanneer sprekers zich hier niet bewust van zijn, kan dit leiden tot angst, stress en frustraties, wat uiteindelijk leidt tot minder succes in interculturele communicatie (Ting-Toomey, 1999). Een oorzaak voor deze resultaten, die afwijken van de hypothese, kan zijn er weinig ruimte in het onderzoek was voor culturele invloeden. De Duitse handlanger las haar tekst van een papier af en de Nederlandse proefpersonen moesten slechts hardop vertellen hoe de puzzel op de tafel lag. Deze verplichte handelingen lieten weinig culturele invloeden toe.

Taalniveau

Verwacht werd dat de gecombineerde L2-score invloed zou hebben op het succes in probleem-oplossende conversaties in luistertaal, net als in het onderzoek van Schaller (2012). Daaruit bleek dat een gecombineerde L2-score (zoals ook hier gemeten met de C-test) invloed heeft op het succes in luistertaal. Ook stelde zij dat de gemiddelde scores van beide sprekers invloed hadden op het succes. Uit onderzoek van Beerkens (2012) blijkt dat het passieve niveau het belangrijkste is om succesvol te communiceren in luistertaal. In dit onderzoek is echter gekeken naar een C-test waarbij niet gemeten kon worden hoe goed iemand L2 kan verstaan, alleen hoe goed de proefpersoon L2 kan lezen. Een oorzaak van de afwijkende score kan dus zijn dat het effect niet gemeten kan worden met een C-test omdat deze vooral het schriftelijk niveau laat zien en niet het niveau waarop iemand de L2 kan verstaan.

6. Conclusie

In dit hoofdstuk wordt dit onderzoek samengevat en wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag aan de hand van de antwoorden op de verschillende deelvragen. Het doel van dit onderzoek was om te kijken wat de invloed van interculturele competenties op het succes in probleem-oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal is. De hoofdvraag die hierbij is opgesteld luidt: *Wat is de invloed van interculturele competenties op het succes van probleem-oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal?*

Om deze hoofdvraag te beantwoorden zijn drie deelvragen opgesteld, namelijk: 1: *Wat is het verband tussen de competentie linguïstische accommodatie en het succes van probleem-oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal?*, 2: *Wat is het verband tussen de competentie openheid en het succes van probleem-oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal?* en 3: *Wat is het verband tussen de competentie bewustzijn en het succes van probleem-oplossende conversaties in Nederlands-Duitse luistertaal?* Verwacht werd dat competenties een positieve samenhang zouden hebben met het succes van probleem-oplossende conversaties in luistertaal. Succes in luistertaal staat gelijk aan begrip in luistertaal. Begrip in luistertaal komt volgens Pickering & Garrod (2004) tot stand door ‘alignment’ van het situatie model. Verwacht werd dat de interculturele competenties mee zouden helpen aan het proces van alignment.

Om de deel en hoofdvragen te beantwoorden werd een experiment opgezet waarbij twintig Nederlandse proefpersonen (waarvan tien Duits studeerden en tien een Nederlandstalige studie) en één Duitssprekende actrice luistertaal gebruikten om een puzzel op te lossen. Ter vergelijking werden dezelfde soort puzzels ook in het Nederlands opgelost. De actrice las de aanwijzingen om de puzzel op te lossen in het Nederlands en het Duits voor en de proefpersoon moest vervolgens in het Nederlands vertellen hoe hij of zij de puzzel neergelegd had. Per puzzel kregen de proefpersoon en de actrice één minuut de tijd. Vervolgens werden de puzzels nagekeken om het succes van probleem-oplossende conversaties te meten. Per puzzel waren 4 punten te scoren. De puzzels werden beoordeeld op het gebruik van alle plaatjes, het juist neerleggen van de plaatjes, de juiste afstand tussen de plaatjes en de juiste hoek van de plaatjes. In totaal kon een proefpersoon 80 punten scoren wanneer hij alle puzzels goed gemaakt had.

Met behulp van twaalf vragen werd getoetst in hoeverre de proefpersonen over de competenties ‘linguïstische accommodatie,’ ‘openheid/bereidheid’ en ‘bewustzijn’ beschikten. Door een onbetrouwbaar cluster is besloten om de competentie openheid/bereidheid niet mee te nemen in de eindresultaten. Hierdoor kan deelvraag 2.2 niet beantwoord worden.

Door middel van de C-test werd het gecombineerde L2-niveau gemeten van de proefpersonen. Acht proefpersonen scoorden hoger dan zeventig procent en werden gezien als de proefpersonen met een hoog L2-niveau en twaalf proefpersonen scoorden lager dan zeventig procent op de C-test en werden gezien als proefpersonen met een laag L2-niveau.

Door middel van een statistische analyse werden de opgestelde hypothesen getoetst. Er bleek geen samenhang te zijn tussen linguïstische accommodatie en succes in Nederlands-Duitse luistertaal gesprekken. De hypothese dat er een positieve samenhang was kon dus verworpen worden. Ook bleek geen samenhang te zijn tussen de competentie bewustzijn en het succes in Nederlands-Duits luistertaal gesprekken. De hypothese dat er een positief verband is tussen bewustzijn en succes in Nederlands-Duitse luistertaal gesprekken is daarmee verworpen.

Tot slot kan aan de hand van bovenstaande bevindingen een antwoord op de hoofdvraag geformuleerd worden: de interculturele competenties hebben geen samenhang met succes van probleem-oplossende conversaties in luistertaal. Een oorzaak kan zijn dat interculturele competenties kunnen bijdragen aan succesvolle communicatie, maar dat deze hier niet garant voor hoeven te staan (Ting-Toomey & Korzenny, 1991). Deze conclusie moet echter wel in perspectief gezet worden. In het onderzoek zijn maar een klein aantal proefpersonen gebruikt. Hierdoor kan de betrouwbaarheid van de conclusie in twijfel getrokken worden. Daarnaast was het slechts mogelijk om van twee van de drie competenties de samenhang met succes in probleem-oplossende conversaties te meten. Ook was van de competentie linguïstische accommodatie de betrouwbaarheid laag. Daarnaast moet ook vermeld worden dat de drie competenties die gemeten zijn in dit onderzoek slechts een klein deel zijn van de competenties die besproken worden in de literatuur van onder andere Chen & Starosta, (2005), Ting Toomey, (1999) en Gudykunst & Kim (1992). Wellicht dat andere competenties wel samenhang hebben met succes in probleem-oplossende conversaties in luistertaal.

Naast de hoofdvraag is ook nog gekeken naar de invloed van het L2-niveau op het succes in probleem-oplossende conversaties. Het L2-niveau bleek geen invloed te hebben op het succes van probleemoplossende conversaties. Ook deze conclusie kan in perspectief gezet worden. Doordat het L2-niveau van de actrice niet gemeten is, kon niet gekeken worden naar het gecombineerde L2-niveau van beide sprekers.

Reflectie eigen onderzoek

Naast de oorzaken die in literatuur worden beschreven heeft de opzet van het onderzoek waarschijnlijk ook invloed gehad op de resultaten. Als eerste zijn te weinig proefpersonen

gebruikt om tot een betrouwbare conclusie te komen. In totaal hebben twintig proefpersonen de test afgenomen waarvan de successcores van één proefpersoon verloren gegaan zijn.

Het onderzoek liet daarnaast weinig ruimte toe voor invloeden vanuit de Nederlandse en Duitse cultuur. De Duitse actrice las aanwijzingen voor die geschreven waren door Nederlandse onderzoekers. De enige vrijheid die zij had om zelf Duitse uitingen te formuleren was in het gedeelte van het experiment waarbij de proefpersonen vertelden hoe zij de puzzel hadden liggen. Voor de Nederlandse proefpersonen was dit het enige moment waarop zij Nederlandse uitingen konden formuleren. Daarnaast was de actrice een dame die al een aantal jaar in Nederland woont en hierdoor waarschijnlijk gewend is aan de Nederlandse cultuur.

De hoofdvraag is niet beantwoord op basis van drie competenties, maar op basis van slechts twee competenties. Door een lage betrouwbaarheid is de competentie ‘openheid/bereidheid’ niet meegenomen in het onderzoek. Ook was de betrouwbaarheid van ‘linguïstische accommodatie’ net niet significant.

Vervolgonderzoek

Voor een vervolgonderzoek is het belangrijk om een veel groter aantal proefpersonen af te nemen om de betrouwbaarheid van het onderzoek te verhogen. Daarnaast moet de opzet van het onderzoek veranderd worden. In dit onderzoek kregen de proefpersonen te weinig ruimte voor productie van taaluitingen en voor culturele invloeden. Hierdoor kon de invloed van competenties niet goed gemeten worden.

Ook moeten in een vervolgonderzoek moeten meer vragen gesteld worden om de competenties te meten, zodat de betrouwbaarheid van de clusters hoger is. In dit onderzoek kon de competentie ‘openheid/bereidheid’ niet meegenomen worden in het onderzoek omdat de betrouwbaarheid te laag was. Daarnaast was de betrouwbaarheid van het cluster ‘linguïstische accommodatie’ officieel te laag.

Literatuur

- Bahtina-Jantsikene, D. (2013). *Lingua Receptiva in Estonian-Russian communication*. Utrecht: LOT Dissertation series.
- Beerkens, R. (2010). *Receptive multilingualism as a language mode in the Dutch-German border area*. Münster: Waxmann.
- Blees, G.J., Mak, W. M. & Ten Thije, J. D. (2014). English as a lingua franca versus lingua receptiva in problem-solving conversations between Dutch and German students. *Applied Linguistics Review*, 5 (1), p. 173-193.
- Bochner, A. P., & Kelly, C. W. (1974). Interpersonal competence: Rationale, philosophy, and implementation of a conceptual framework. *Speech Teacher*, 23, p. 279–301.
- Branigan, H. P., Pickering, M. J. & Cleland, A. A. (2000). Syntactic priming in written production: Evidence for rapid decay. *Psychonomic Bulletin and Review*, 6, p. 635–40.
- Chen, G. M. & Starosta, W. J. (2005). *Foundations of Intercultural Communication*. Lanham: University Press of America.
- Costa, A., Pickering, M.J., & Sorace, A. (2008). Alignment in second language Dialogue. *Language and cognitive processes* 23 (4), p. 528–556.
- Faust, B. (1985). *Der C-Test. Testtheoretische Überlegungen und Analysen zu einem neuen Testverfahren*. Bochum: Seminar für Sprachlehrforschung. Manuskripte Nr. 25.
- Gudykunst, W. B. (2004). *Bridging Differences: Effective Intergroup Communication*. London: Sage.
- Gudykunst W.B., & Kim, Y.Y. (1992). *Communicating with strangers. An approach to intercultural communication*. New York: McGraw Hill, Inc.
- Guido, M. G. (2013). *English as a Lingua Franca in Cross-cultural Immigration Domains*. Bern: Beter Lang AG.
- Hartsuiker, R.J., Pickering, M.J., & Veltkamp, E. (2004). Is syntax separate or shared between languages? Cross-linguistic syntactic priming in Spanish-English bilinguals. *Psychological Science* 15 (6), p. 409–414.
- Raatz, U. & Klein-Braley, C. (2002). Introduction to language testing and to C-Tests. *University language testing and the C-test*. p. 75–91.
- Koole, T. & Ten Thije, J. D. (1994). Der interkulturelle Diskurs von Teambesprechungen. Zu einer Pragmatik der Mehrsprachigkeit. *Methoden und Forschungsergebnisse der Funktionalen Pragmatik*. p. 412-435.
- Pickering, Martin J. & Garrod, S. (2004). Toward a mechanistic psychology of dialogue. *Behavioral and Brain Sciences* 27 (2). p. 169–189.

Rehbein, J., Thijs, J.D. ten & Verschik, A. (2012). Lingua Receptiva (LaRa) – Remarks on the Quintessence of Receptive Multilingualism. *International Journal of Bilingualism*. 16, (3). p. 248-264

Rubén, B.D., & Kealey, D.J. (1979) Behavioral assessment of communication competency and the prediction of cross-cultural adaptation. *International Journal of Intercultural Relations*, 3(1), 15-47.

Schaller, L. (2013). Asymmetrie in lingua receptiva. (Master's thesis, Universiteit Utrecht, Nederland) Verkregen op 14 maart 2015, via http://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/281821/Masterscriptie_Lisa%20Schaller.pdf?sequence=1.

Shadid, W.A. (1994). *Beeldvorming: de verborgen dimensie bij interculturele communicatie*. Tilburg University Press, Tilburg.

Spencer-Oatey, H. & Franklin, P. (2009). *Intercultural Interaction: A multidisciplinary Approach to Intercultural Communication*. Londen: Palgrave MacMillan.

Ting-Toomey, S. (1999). *Communicating across Cultures*. New York: The Guilford Press.

Ting-Toomey & Korzeny (1991). *Cross-cultural interpersonal communication*. Newbury Park: Sage

Ten Thijs, J. D. & Deen, J. (2009) Interculturele communicatie: Contrast, Interactie en Transfer. *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen* (2), p. 31-45.

Triandis, H. C. (1994). *Culture and Social Behavior*. New York: McGraw Hill.

Wheless, E. W., & Duran, R. L. (1982). Gender orientation as a correlate of communicative competence. *Southern Speech Communication Journal*. 48, 51–64.

Zwaan, R.A. and Radvansky, G.A. (1998) Situation models in language comprehension and memory. *Psychol. Bull.* 123, p. 162–185.

Bijlage A: C-test + antwoorden

Totaal te behalen score: 144 (36 per tekst)

- **Volledig Fout**: 0 punten
- **Grammaticale fouten, die/der/das, tijdsvorm, meervoud/enkelvoud of een niet ideaal woord waarbij het duidelijk is dat de proefpersoon het juiste bedoeld** : 1 punt
- **Fout gespeld / niet hoorbaar in uitspraak**: 1,5 punten
- **Volledig Goed**: 2 punten

	Volledig Fout 0 punten	Redelijk 1 punt	Fout gespeld 1,5 punten	Volledig Goed 2 punten
Tekst 1				
Tekst 2				
Tekst 3				
Tekst 4				

/144 (%)

punten

Antwoordsleutel Duits:

Nahrungsmittel

Für die deutsche Ernährungsindustrie erfüllen sich nicht alle Erwartungen. Dennoch **ist** die Branche, wie Vorstandsvorsitzender Dr. Oetker in Köln erklärt/erklärte, insgesamt **noch** zufrieden. **In** den **ersten** neun Monaten konnte **der** Umsatz **um** zwei Prozent gesteigert werden. Das Weihnachtsgeschäft könnte **dazu** beitragen, **dass** die reale Wachstumsrate **in** diesem Jahr doch **noch** 1 Prozent erreicht. Während im Inland in den **letzten** Monaten Streiks, Regensommer und auch ein Lagerabbau für stagnierende Umsätze sorgten, brachte der Export erfreuliche Impulse.

Lernen

Lernen läßt sich überall. Informationen **sind** an **vielen** Stellen zu finden. Denken Sie nur **an** Museen. **Die/Diese** Institutionen **bieten** mitunter auch Bücher **zum** Kauf an und **veranstalten** Vorträge. **Denken** Sie des weiteren **an** Exkursionen, sowohl in **die** nähere **Umgebung** als **ins** Ausland. **Von** Zeit zu Zeit **gibt** es "Tag der **offenen** Tür", während derer **Firmen** und Behörden Besuchern ihre Arbeit näherbringen.

Italiener

In Deutschland leben 563 000 Italiener. Nach **den** Türken **und** den Bürgern aus **dem** ehemaligen Jugoslawien stellen sie heute **die** drittgrößte **Gruppe** von Ausländern. Vor **vielen** Jahren waren sie **die** ersten geladenen Gäste **des** deutschen

Nachkriegsarbeitsmark**tes**. Auch **wenn** es hierzulande 36 000 italien**nische** Betriebe **gibt**: Mehr als die Häl**fte** von **den** italienischen Erwerbstätigen sind Arbeiter, die **meisten** ohne Berufsausbildung. Ihre Kinder beherrschen nur selten beide Sprachen.

Benzinpreise

Die hohen Benzinpreise, die teureren Flugtickets, die Inflationsraten und nicht zuletzt die ständige Ermahnung, den Gürtel enger zu schnallen, da schwere Zeiten auf uns zukommen - dies **sind** nach Ansicht der Reiseveranst**alter** die Gründe dafür, **dass** eingefleischte Fernre**ise**-Fans **ihre** Urlaubsstrategie geänd**ert** haben und im Extrem**fall** auch bere**it** sind, in deutschen Landen Ferien **zu** machen. Man**che** bundesdeutsche Ferien**organisationen/te** haben **den/diesen** Trend rechtzeitig erkannt, investieren in **diesem** Sommer **mehr** als **bisher** in **die** Werbung und stellen nun Ende Juli schon fest, dass das "absolut gut angelegtes Geld war".

Bijlage B: Code instructies + Voorbeeld A C DU

Codes instructies

A C DU: Volgorde A, cognaat eerst, Duits eerst

A C NL: Volgorde A, cognaat eerst, Nederlands eerst

A N DU: Volgorde A, niet-cognaat eerst, Duits eerst

A N NL: Volgorde A, niet-cognaat eerst, Nederlands eerst

B C DU: Volgorde B, cognaat eerst, Duits eerst

B C NL: Volgorde B, cognaat eerst, Nederlands eerst

B N DU: Volgorde B, niet-cognaat eerst, Duits eerst

B N NL: Volgorde B, niet-cognaat eerst, Nederlands eerst

Instructie volgorde A C DU

Trials

1: Die Kartoffel

Ok, lass uns anfangen. Links oben liegt ein blaues Quadrat und daneben liegt eine Abbildung von ein.. eh.. einer **Kartoffel**. Sie berühren sich nicht. Unter der **Kartoffel** liegt ein schwarzes Quadrat, aber das liegt schief. Also, nach links gedreht. Links neben dem schwarzen Quadrat liegt das rote Quadrat. Das liegt auch schief, aber zur anderen Seite als das schwarze, also nach rechts gedreht.

2: Das Auge

Links oben liegt das schwarze Quadrat, nach rechts gedreht. Daneben liegt das rote Quadrat. Unter dem roten Quadrat liegt das blaue. Das blaue ist nach links gedreht und berührt das rote nicht. Links neben dem blauen liegt ein **Auge**. Das **Auge** liegt einfach links und berührt die Farben nicht. Also sie liegen quasi in einer Art Viereck und berühren sich nicht.

Das Experiment

3: das Tau

Ok, leg das blaue links unten in die Ecke. Das rote muss rechts daneben liegen. Zwischen den Abbildungen ist viel Zwischenraum, da kann quasi noch ein Quadrat dazwischen. Das schwarze muss nach oben, über das blaue, aber nach links gedreht. Die Ecke des schwarzen Quadrats ist in der Mitte des blauen Quadrats, eh ja. Sie berühren sich nicht. Und die Abbildung von dem ehmm... dem **Tau**. Ehm, das **Tau** muss oberhalb des roten Quadrats gelegt werden und die berühren sich auch nicht.

4: das Fahrrad

Links oben liegt ein ehmm... ein **Fahrrad** und ehmm unter dem **Fahrrad** ist ein bisschen Zwischenraum und dann kommt das rote Quadrat. Hmm das ist schwierig zu erklären... Ok ich versuch es. Rechts neben dem roten Quadrat ist ein bisschen Zwischenraum und daneben liegt das blaue Quadrat. Das drehst du nach rechts. Über das blaue Quadrat legst du das schwarze und das drehst du auch nach rechts.

Also die liegen dann parallel, in einer Art graden Linie. Zwischen dem schwarzen und dem blauen Quadrat ist noch ein Zwischenraum.

5: der Kaktus

Links oben liegt das blaue Quadrat, daneben das rote Quadrat und daneben das ehm... den **Kaktus**, mit ein bisschen Zwischenraum zwischen den Bildern. Das schwarze Quadrat liegt teilweise unter dem roten Quadrat und teilweise unter dem **Kaktus**. Die drei Bilder sehen gemeinsam also wie eine Art Dreieck aus. Sie berühren sich nicht.

6: die Wellen

Ok, links unten liegt das blaue Quadrat und dann sofort das rote Quadrat, also echt direkt daneben. Das musst du aber nach oben schieben, weil die Unterseite vom roten Quadrat eh ein bisschen über der Hälfte des blauen Quadrats liegt. Das schwarze Quadrat liegt genau so am roten Quadrat dran. Also das blaue, rote und schwarze Quadrat bilden zusammen also eine Art Treppe. Ok ehmm die **Wellen** liegen/liegt auch am roten Quadrat dran, aber dann ein bisschen mehr nach unten. Also die Oberseite der **Wellen** liegt etwas unter der Hälfte des roten Quadrats.

7: die Ziegel

Ehm dieses Puzzle sieht ziemlich schwierig aus.. Ok. Eh das rote Quadrat liegt links oben und ist nach rechts gedreht. Dadrunter liegt das blaue und direkt daneben, also ohne Zwischenraum, liegt das schwarze Quadrat. Die unterste Ecke des roten Quadrats liegt genau in der Mitte des blauen und schwarzen. Dann die ehh... die **Ziegel**, die liegen rechts oben, über dem schwarzen und **ist/sind** nach rechts gedreht. Und die linke Ecke der **Ziegel** berührt die rechte Ecke oben des schwarzen Quadrats.

8: die Streifen

Links unten liegt das schwarze Quadrat und das blaue Quadrat direkt da-drüber. Rechts neben dem Schwarzen Quadrat liegt das Bild des ehm.. eh.. der **Streifen**. Das liegt auch wirklich direkt an dem schwarzen dran. Ehmm und dann das rote Quadrat, das liegt rechts neben dem blauen, nach rechts gedreht. Die eine Ecke vom roten Quadrat berührt das blaue und die andere Ecke berührt die **Streifen**.

9: die Pfütze

Leg das rote Quadrat links oben hin. Dann liegt dadrunter das ehm das Bild von eh ja, der **Pfütze**. Zwischen der **Pfütze** und dem roten Quadrat ist ein bisschen Zwischenraum. Rechts neben dem roten Quadrat legst du das blaue Quadrat hin. Auf derselben Höhe, aber mit Zwischenraum. Dann ehmm legst du das schwarze, ja ehm.. Neben dem blauen Quadrat liegt nichts und dadrunter legst du das schwarze Quadrat gedreht hin. Nach rechts gedreht.

10: Das Cello

Ok, jetzt sind alle Bilder gedreht. Alle in die gleiche Richtung, nach rechts und überall ist ein bisschen Zwischenraum. Du fängst links oben an mit dem ehm ich weiß nicht genau was es ist, eh ich glaube ein **Cello**. Leg daneben das schwarze Quadrat hin und daneben das rote Quadrat. Das blaue Quadrat ist auch gedreht und liegt zum Teil unter dem **Cello** und zum Teil unter dem schwarzen Quadrat.

11: das Porträt

Links oben liegt das blaue Quadrat. Dann ehm daneben nichts. Und unter dem Quadrat wo nichts liegt neh, legst du das schwarze Quadrat hin. Das ist nach rechts gedreht. Rechts neben dem schwarzen Quadrat ist ein bisschen Zwischenraum und dann legst du das eh.. das **Porträt** hin. Über das Bild des **Porträts** ist auch wieder ein bisschen Zwischenraum und dort legst du das rote Quadrat hin.

12: der Tisch

Ok, alle Bilder sind nach links gedreht und berühren sich nicht. Links oben liegt das rote Quadrat. Dann folgt ein bisschen Zwischenraum und daneben liegt das schwarze Quadrat. Unter dem schwarzen Quadrat ist auch Zwischenraum und dort legst du ehh was ist das... den **Tisch**. Das schwarze Quadrat liegt ein bisschen mehr nach links. Links neben dem **Tisch**, also unter das rote Quadrat, legst du das blaue Quadrat hin.

13: Vlieg

Oke, je ziet vier plaatjes ehmmm drie kleuren en een ehm.. **vlieg**. Leg het blauwe vlak in de linker bovenhoek. Daaronder leg je het rode vlak, maar wel met een beetje ehm hoe zeg je dat, ruimte er tussen. Daarnaast, naast de rode, is ook een beetje ruimte en dan leg je daar het zwarte vlak. De **vlieg** leg je rechtsboven de zwarte, er is wel een beetje overlap, maar ze raken elkaar niet aan.

14: Broek

Oke alle plaatjes liggen tegen elkaar aan, dus er zit nu geen ruimte tussen. Ehmm eerst leg je het rode vak neer. Dan meteen daarnaast de ehm ja de **broek**. Meteen daarnaast leg je de blauwe neer. Dus de rode, de **broek** en de blauwe liggen op één lijn. En dan leg je precies onder het blauwe vlak de zwarte neer. Dus het is eigenlijk een soort van gekantelde letter L.

15: Appel

De blauwe moet linksonder en de rode rechts daarvan, maar er zou zegmaar nog een kaartje tussen passen. Ehm de zwarte moet boven de blauwe, naar links gekanteld. Ze raken elkaar niet. Nou het plaatje van de eh.. **appel** die moet ehm... rechts naast het zwarte vierkant, gekanteld naar rechts. Ze raken elkaar niet aan. Onder de **appel** moet het rode vlak, die raken elkaar ook niet aan.

16: Spin

Nu leg je de blauwe in de linkerbovenhoek, naar rechts gekanteld. Dan moet je de rode ook naar rechts kantelen en naast de blauwe leggen. De hoeken van de blauwe en rode raken elkaar aan. De zwarte moet je ook naar rechts draaien en onder de rode leggen. Ze liggen dus gedeeltelijk onder elkaar. Ehm de ehh.. **spin** wordt niet gekanteld en leg je onder de blauwe. Dus links van de zwarte en onder de blauwe, maar de eh **spin** raakt die kleuren niet aan.

17: Stropdas

Linksboven ligt het wat is het, ehm een **stropdas**. Daaronder ligt het zwarte vak, naar rechts gekanteld en het zwarte vak raakt de **stropdas** niet aan. Dan sla je een vak over en daarnaast leg je de blauwe. Boven de blauwe is een beetje ruimte en dan ligt daar de rode, naar links gekanteld. Dus de zwarte en de rode liggen schuin en de andere twee staan gewoon rechtop.

18: Envelop

Linksboven ligt de rode. Dan rechts daarvan de zwarte, met een beetje ruimte er tussen. Dan daarnaast een vlak niks, en daaronder ligt ehm een **envelop**. Dus de rechter onderste hoek van het zwarte vlak raakt de linker bovenste hoek van de **envelop** bijna aan. Links daarvan ligt niks en dan links daarvan ligt het blauw vlak. Dus de blauwe ligt onder de rode, dat had ik ook gewoon kunnen zeggen haha.

19: Laars

In het midden ligt het rode vak. Daarnaast is een heel klein beetje ruimte en dan ligt daar het..ja...een **laars**. Onder de rode ligt het zwarte vlak, beetje ruimte ook, maar het zwarte vlak ligt een stuk meer naar links. Er is wel een beetje overlap. Het blauwe vak ligt onder de **laars** maar een stuk meer naar rechts. Dus eigenlijk hetzelfde als het zwarte vlak maar dan andersom.

20: Bus

Oke nu beginnen we rechts, dat is wat makkelijker. Ehm rechtsboven leg je het rode vlak neer. Onder het rode vlak ligt de blauwe, met een stukje ruimte er tussen. Links van het rode vlak leg je de zwarte neer, ook met een beetje ruimte. Dan is er links van het zwarte vlak een leeg vlak en daaronder leg je dat ehm ja wat is het, een **bus**, neer. Die is naar links gekanteld. Dus dan zit er tussen de eh **bus** en de blauwe ook een leeg vlak.

21: Lolly

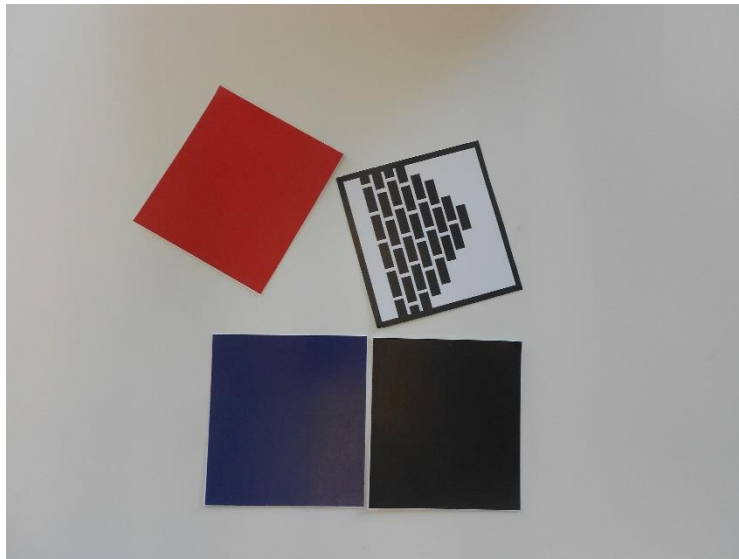
Ehmm linksboven ligt een ehm **lolly**. Die ligt gekanteld naar rechts. Rechts van de **lolly** ligt het zwarte vlak, niet gekanteld. Daaronder ligt het rode vlak, ook niet gekanteld. Links van het rode vlak ligt het blauwe vlak, ook niet gekanteld. Dus ze liggen eigenlijk in een vierkant en ze raken elkaar allemaal niet aan, dus overall moet ruimte tussen.

22: Vaas

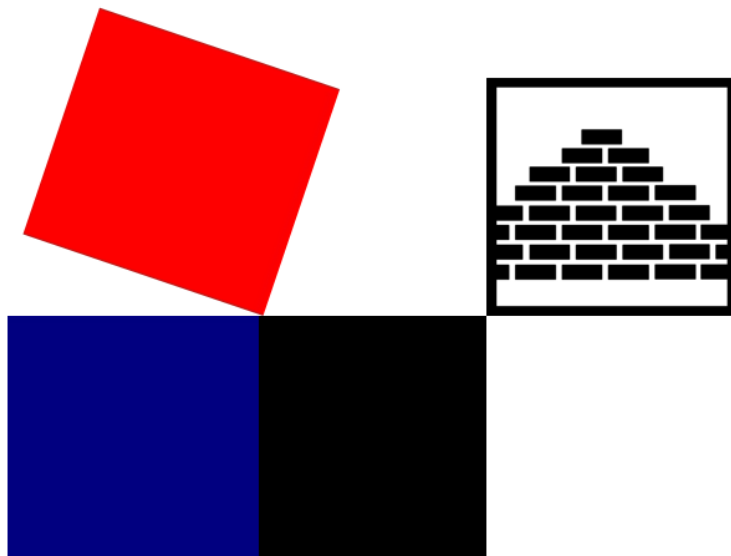
Oke linksboven ligt het blauwe vak. Daaronder ligt de zwarte, naar links gekanteld. Rechts daarvan ligt de.. Eh.. ik denk eh een **vaas**. Boven de **vaas** ligt de rode. Die is naar links gekanteld. Ze raken elkaar allemaal niet aan. Alle plaatjes liggen best dichtbij elkaar, je kan er geen ander plaatje tussen leggen.

Bijlage C: Puzzel proefpersoon + Antwoord

Puzzel opgelost door
proefpersoon:

Antwoordmodel

Voor deze puzzel krijgt de proefpersoon 1 van de 4 punten.

- Gebruik van alle afbeeldingen: 1
- Alle afbeeldingen op de juiste plek: 0 (De afbeelding met de stenen moet meer naar rechts en het rode vlak moet boven het blauwe vlak)
- Alle afbeeldingen staan in de goede hoek: 0 Ook de de afbeelding met de bakstenen is een kwartslag gedraaid
- De afstand tussen de afbeeldingen is correct: 0 (De rode en de blauwe vierkant horen elkaar aan te raken)

Bijlage D: Vragenlijst

Vragenlijst

Hartelijk dank voor je medewerking aan ons experiment. Wij zouden het erg op prijs stellen als je deze vragenlijst invult. Graag zouden wij informatie over jouw communicatieve achtergrond en affiniteit met taal en cultuur ontvangen. Bovendien horen wij graag van je wat je van dit experiment vond. Er wordt zorgvuldig omgegaan met je gegevens. Je naam zal nergens worden gepubliceerd. Alvast hartelijke dank voor je medewerking!

Persoonsgegevens

Leeftijd :

Geslacht

- Vrouw
- Man

Nationaliteit(en) :

Hoogst genoten opleiding :

Huidige studie :

Huidig beroep/bijbaan :

Woonplaats :

Geboorteplaats :

Het experiment

1. Geef aan in hoeverre je het met de onderstaande uitspraken eens bent. 1 staat voor helemaal oneens en 7 voor helemaal eens.

Uitspraak	Cijfer
De opdracht was interessant.	
De opdracht was leuk om uit te voeren.	
De opdracht was eenvoudig.	
Ik wilde de opdracht zo goed mogelijk uitvoeren	
Het was prettig om Nederlands te praten toen mijn gesprekspartner Duits sprak.	
Het was prettig om Nederlands te praten toen mijn gesprekspartner Nederlands sprak.	
Het was moeilijk om Nederlands te spreken toen mijn gesprekspartner Duits sprak.	
We konden de opdracht makkelijk uitvoeren wanneer we beide Nederlands spraken.	
Wij konden de opdracht makkelijk uitvoeren wanneer mijn gesprekspartner Duits sprak en ik Nederlands.	

Talige achtergrond

2. Noteer hieronder alle talen die je spreekt. Graag meest gesproken taal eerst (dus moedertaal eerst). Ook dialecten behoren in deze vragenlijst tot talen.

1.	2.	3.	4.	5.
----	----	----	----	----

3. Noteer hieronder alle talen die je spreekt. Graag in de volgorde waarop je de talen hebt geleerd.

1.	2.	3.	4.	5.
----	----	----	----	----

4. Noteer (procentueel) hieronder hoeveel tijd je actueel in contact komt met de verschillende talen. Opgeteld moet dit percentage 100% zijn.

Taal					
Percentage%%%%%

5. Wanneer je met iemand spreekt die alle talen net zo goed spreekt als jij, hoeveel procent van de tijd zou je elke taal dan spreken? Opgeteld moet dit percentage 100% zijn.

Taal					
Percentage%%%%%

6. Geef aan, van 1 tot 5, in hoeverre je je met de onderstaande culturen identificeert.

1 = ik identificeer mij hier totaal niet mee

2 = ik identificeer mij hier niet mee

3 = neutraal

4 = ik identificeer mij hier mee

5 = ik identificeer mij hier volledig mee

Cultuur	Nederlands	Duits	Engels	Arabisch	Andere cultuur, namelijk.....
Cijfer					

Affiniteit met Duits

7. Geef aan in hoeverre je het met de onderstaande uitspraken eens bent. 1 staat voor helemaal oneens en 7 voor helemaal eens.

Uitspraak	Cijfer
Ik kan vloeiend communiceren in het Duits	
Ik kan met mijn Duitse talenkennis korte en simpele gesprekken in het Duits voeren.	
Ik kan simpele teksten, zoals een persoonlijke brief, in het Duits schrijven.	
Ik kan artikelen, nieuwsberichten etc. in het Duits lezen en begrijpen.	
Ik kan tv-programma's/films en colleges in het Duits volgen en begrijpen.	

8. Kruis aan hoe vaak je in de onderstaande situaties wordt blootgesteld aan Duits.

	Jaarlijks	Maandelijks	Wekelijks	Dagelijks	Nooit
Thuis					
In mijn vriendenkring					
Op school					
Op mijn werk					
Media (televisie/radio/ schriftelijke media)					
Interactieve media (op internet b.v. facebook, skype)					
Vrije tijd (vakanties/feestjes/ uitstapjes)					

9. Kruis aan wat op jou van toepassing is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Nederlands.				
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Duits.				
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Engels.				

10. Geef aan in hoeverre je het met de onderstaande uitspraken eens bent. 1 staat voor helemaal oneens en 7 voor helemaal eens.

Uitspraak	Cijfer
Ik vind Duits een moeilijke taal om te leren.	
Ik ben tevreden over mijn taalvaardigheid in het Duits.	
Ik vind het leuk om Duits te spreken.	
Ik vind het moeilijk om Duits te spreken.	
Als ik iemand Duits hoor spreken, wil ik graag proberen om in het Duits te reageren.	
Ik vind Duits makkelijk te verstaan.	
Nederlands en Duits lijken op elkaar.	
Ik heb goede ervaringen met de Duitse taal Duits/Duitsers.	

Interculturele ervaringen

11. Heb je in het buitenland gewoond? (Verblijf van minimaal 3 maanden)

- Ja, in.....
- Nee

Indien het antwoord nee is, mag je door naar vraag 14.

12. Vul op de puntjes in hoeveel maanden je in het buitenland hebt gewoond.

....

13. Wat was de reden voor je verblijf in het buitenland? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Werk
- Studie
- Stage
- Reizen
- Wonen

- Anders, namelijk...

De onderstaande vragen hebben betrekking op communicatie met personen die een andere taal of achtergrond hebben. Je kunt je antwoorden baseren op collega's, vrienden, familie of andere bekenden. Het gaat er om dat deze personen een andere talige of culturele achtergrond hebben. Waar ze vandaan komen, maakt niet uit.

14. Hoeveel vrienden, kennissen, collega's of familie heb je die een andere talige of culturele afkomst hebben dan jijzelf?

- Nee
- 0-5
- 6-11
- 11-15
- 16-20
- 20 of meer

15. Kun je aangeven hoe vaak je contact hebt met personen met een andere talige of culturele afkomst dan jijzelf?

	Jaarlijks	Maandelijks	Wekelijks	Dagelijks	Nooit
Thuis					
In mijn vriendenkring					
Op school					
Op mijn werk					
Interactieve media (op internet bv. Facebook, Skype)					
Vrije tijd (vakanties/feestjes/ uitstapjes)					

De onderstaande vragen gaan over communiceren met personen die een andere talige of culturele achtergrond hebben. Je kunt je antwoorden baseren op het experiment dat je zojuist hebt gedaan of andere interculturele ervaringen.

16. Geef aan in hoeverre je het met de onderstaande uitspraken eens bent. 1 staat voor helemaal oneens en 7 voor helemaal eens.

Uitspraak	Cijfer
Ik vind het vervelend te communiceren met iemand die een andere taal spreekt dan ik.	
Ik vind het leuk om met personen om te gaan uit andere culturen.	
Voordat ik met iemand in gesprek ga, denk ik na over mogelijke culturele verschillen die het gesprek kunnen beïnvloeden.	
Misverstanden ga ik liever uit de weg.	
Tijdens het gesprek houd ik geen rekening met mijn eigen culturele achtergrond.	
Tijdens het gesprek, houd ik geen rekening met de culturele achtergrond van mijn gesprekspartner.	
Tijdens een gesprek ben ik mij ervan bewust dat eventuele misverstanden het gevolg kunnen zijn van culturele verschillen.	
Als mijn gesprekspartner mij niet begrijpt, vind ik het vervelend om het nog een keer te herhalen.	
Tijdens een gesprek probeer ik mijn woordgebruik aan te passen aan de ander.	
Als ik merk dat mijn gesprekspartner mij niet begrijpt, probeer ik het op een andere manier uit te leggen.	
Mijn spreksnelheid pas ik aan, aan het niveau van mijn gesprekspartner.	
Ik gebruik liever woorden uit mijn eigen vocabulaire, dan woorden over te nemen van mijn gesprekspartner.	
Ik vind het belangrijk dat mijn gesprekspartner en ik elkaar begrijpen	

Hartelijk dank voor je deelname aan het experiment en het invullen van de vragenlijst!

Bijlage E: Hiat transcriptconventies

?	Vragende zin
(())	Spreker zegt iets dat transcribent niet kan verstaan
((lacht))	Geef tussen haakjes aan of spreker 'lacht', 'hoest', 'snuift', 'zucht' ((ook achtergrondgeluid tussen haakjes))
/	Als spreker repair doet
(.)	Een pauze van minder dan 0.3 seconden
(0.4)	Een pauze van 0.4 seconde, 1 seconde wordt dus als volgt weergegeven: (1.0)
>woord<	Als tekst relatief sneller wordt uitgesproken t.o.v. voorgaande
<woord>	Als tekst relatief langzamer wordt uitgesproken t.o.v. voorgaande
HOOFDLETTERS	Hoofdletters gebruik je als iemand LUIDER spreekt
°woord°	Als iemand zachter spreekt (sneltoets: Ctrl+Alt+Shift+: of Alt Gr+Shift+:)
:	Verlenging van klank
↑	Als spreker hoger gaat praten, intonatie omhoog (kies voor DIDA-keyboard)
↓	Als spreker lager gaat praten, intonatie omlaag (kies voor DIDA-keyboard)